

Det utfordrende samarbeidet?

En kvalitativ studie av samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer i Norge, og om dette kan påvirke bevaringen av funnmaterialet

Sigrid Vinje-Christensen

Masteroppgave i gjenstandskonservering
Institutt for arkeologi, konservering og historie

UiO : Universitetet i Oslo

15. januar 2018

***En kvalitativ studie av samarbeidet
mellom arkeologer og konservatorer i
Norge, og om dette kan påvirke
bevaringen av funnmaterialet***

Figur 1: Ordsky basert på utvalgte stikkord fra transkriberingene.

© Sigrid Vinje-Christensen

2018

”En kvalitativ studie av samarbeidet mellom arkeolog og konservator, og om dette kan påvirke bevaringen av funnmaterialet”

Sigrid Vinje-Christensen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Den foreliggende oppgaven gir innsyn i et felt det er gjort lite forskning på. Studien tar for seg hvordan arkeologer og konservatorer i Norge opplever samarbeidet og om det kan ha en innvirkning på bevaringen av det arkeologiske funnmaterialet. Søket etter litteratur resulterte i relativt få funn relatert til problemstillingen. Denne studien er et bidrag til å fylle et hull i eksisterende forskning innenfor fagfeltene arkeologi og konservering i en norsk kontekst. Kvaliteter i samarbeidet mellom to profesjoner beskrives, og forhold som kan forbedre eller komplisere samarbeidet belyses. Studien foreslår rammebetingelser som kan være med på fremme samarbeid mellom de to profesjonene.

Arbeidet med problemstillingen forutsetter studie og forståelse av samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer som et sosialt og kulturelt fenomen. Dette har motivert et kvalitativ forskningsdesign med intervju som datainnsamlingsmetode. Resultatene tolkes i en tematisk analyse. Totalt 12 informanter ble intervjuet og utvalget er rekruttert fra alle fem landsdeler.

I intervjuene trakk informantene frem ulike elementer som kan påvirke samarbeidet, eksempelvis kunnskap om hverandres profesjoner, respekt, forståelse, økonomi og tid. Resultatene peker på betydningen kommunikasjon har for samarbeidsrelasjonen i forhold til de andre elementene. Kommunikasjon er et gjennomgående tema i transkripsjonene, og både arkeologene og konservatorene anerkjenner at for å få til et godt samarbeid må det ligge fungerende kommunikasjon til grunn. Kommunikasjon fungerer på mange måter som et bindeledd mellom de andre påvirkende elementene i den forstand at de andre elementene kan, om ikke løses så i alle fall bedres, gjennom kommunikasjon. Beskrivelsen av opplevelsen til arkeologer og konservatorer i Norge, slik denne presenteres i studien, sammenfaller med resultatet fra liknende internasjonale studier.

Resultatene, i tråd med litteraturen, peker på at det er hensiktsmessig at konserveringen blir gjort så grundig og forskriftsmessig riktig som mulig, særlig i fasen umiddelbart etter utgravning. Studien antyder at dette forutsetter velfungerende tverrfaglig samarbeid, da et dårlig samarbeid kan føre til at informasjon fra gjenstander eller kontekster går tapt.

Abstract

The following paper presents new insights in a field where little research exists. The study concerns how archaeologists and conservators in Norway cooperate and whether this cooperation can affect preservation of the finds. The search for literature resulted in relatively few findings related to the research question. This study fills a gap in the existing research within the field of archaeology and conservation in a Norwegian context. Qualities in the collaboration between the two professions are described, and relations that can improve or complicate the cooperation are highlighted. The study, furthermore, proposes some regulating frameworks to promote collaboration between the two professions.

The work with the research question requires an investigation and an understanding of the cooperation between archaeologists and conservators as a social phenomenon. Therefore, a qualitative design is chosen, and interview is used as the data collection method. A thematic analysis is applied for interpreting the data. A total of 12 informants were interviewed and the sample was recruited from throughout the country.

In the interviews the informants emphasize different elements that can affect cooperation, for example, knowledge about each other's professions, respect, understanding, economy and time. The results point to the significance of communication. Communication is a continuous theme in the transcripts and both archaeologists and conservators acknowledge that functional communication is necessary to achieve good cooperation. In many ways, communication functions as a link between the other influencing elements whereby all the other elements can be improved by communication. The description of the experience of archaeologists and conservators in Norway, as presented in the study, coincides with the result of similar international studies.

The results, in agreement with the literature, point out that it is appropriate that conservation is done as thoroughly and properly as possible, especially in the immediate phase after excavation. The study suggests that this requires a well-functioning interdisciplinary cooperation, as poor cooperation may cause loss of information from the objects or contexts.

Forord

I forbindelse med gjennomføringen av denne masteroppgaven er det mange som fortjener oppmerksomhet. Først vil jeg takke alle informantene mine, som stilte opp og delte sine tanker med meg. Oppgaven ville ikke vært mulig uten dere, og jeg setter stor pris på at dere ville bidra. Dernest vil jeg takke min veileder, Douwtje L. van der Meulen, for hjelp underveis i prosessen. Jeg vil takke mine medstudenter for deltakelse i pilotintervju, samtaler, diskusjoner og kaffedriking, samt generell oppmuntring. Ikke minst takk til dere på lesesalen for tålmodighet ved stadige avbrytelser, klaging og snakk om ”alt mulig annet” enn oppgaven.

Jeg vil også takke instituttet, ved Helena Neumann, for finansiell støtte. Det gjorde prosjektet mye mer gjennomførbart. Takk til Lisa Benson, bibliotekar på Arkeologisk bibliotek, jeg setter stor pris på at du var like blid hver gang jeg, litt småstresset, kom ned og skulle ha tak i en eller annen tilsynelatende utilgjengelig artikkel. Takk for at du får til det umulige, og fant ting jeg ikke engang hadde tenkt på.

Jeg vil til slutt takke familie og venner, for deres ubegrensede støtte. Jeg har alltid kunne ringe og klage eller spørre om råd, nesten uansett tid på døgnet. Dere har også minnet meg på at det finnes en verden utenfor Frederiksgate 3. En særlig takk til mamma og pappa for uvurderlig hjelp med korrekturlesing, og samtaler om blant annet analysemetoder. Helt til slutt en aldri så liten takk til Balder, som stort sett ikke la seg på, eller gikk over, tastaturet.

Oslo, 15. januar 2018

Sigrid Vinje-Christensen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Arkeologi og konservering	1
1.3	Arkeologisk konservering.....	2
1.4	Presentasjon av problemstilling.....	3
1.5	Oppgavens posisjon i feltet.....	4
1.6	Mål og begrensninger	5
1.7	Oppbygging	6
2	Teoretisk rammeverk.....	7
2.1	Viktigheten av samarbeid	7
2.2	Kunsten å samarbeide tverrfaglig	8
2.2.1	Stereotyper	9
2.3	Etiske retningslinjer	10
2.4	Kulturminneforvaltning	11
3	Eksisterende forskning	15
3.1	Definering av arkeologisk konservering i USA	15
3.2	Kommunikasjon.....	16
3.3	Ressurser.....	17
3.4	Målsetting	19
4	Metode.....	21
4.1	Litteraturgjennomgang	21
4.2	Kvalitativt design.....	21
4.3	Godkjenning av forskningsprosjektet.....	22
4.4	Utvalg	22
4.4.1	Informert samtykke	23
4.4.2	Konfidensialitet og anonymitet	23
4.5	Datainnsamling	24
4.5.1	Personlig intervju	24
4.5.2	Gjennomføring	24
4.5.3	Transkribering	25
4.6	Analyse	26

4.6.1	Tematisk analyse	26
4.6.2	Analysen i praksis	27
4.6.3	Refleksjon og kritisk vurdering.....	28
4.6.4	Vitenskapelige premisser	29
5	Resultat.....	31
5.1	Kommunikasjon.....	31
5.2	Ressurser.....	32
5.3	Tid.....	33
5.4	Økonomi	34
5.5	Målsetting	34
5.6	Generasjonsskiller	35
5.7	Lokalisering	35
5.8	Personlig relasjon	36
5.9	Andre resultater	36
5.9.1	Bevaringen av funnene	37
6	Diskusjon.....	39
6.1	Hva er god kommunikasjon?.....	39
6.1.1	Hvordan oppnå god kommunikasjon?.....	40
6.2	Kompliserende faktorer	41
6.2.1	Forskjellig/felles språk	42
6.2.2	Vilje.....	43
6.2.3	Kunnskap/mangel på kunnskap.....	43
6.2.4	Målsetting.....	45
6.2.5	Forståelse.....	45
6.2.6	Forventninger	45
6.2.7	Tid	46
6.2.8	Andre refleksjoner.....	47
6.3	Innvirkning på funnene.....	48
7	Konklusjon	51
	Litteraturliste	53
	Vedlegg	59

Figurliste

Figur 1: Ordsky basert på utvalgte stikkord fra transkriberingene.....	III
Figur 2: Tankekart over kompliserende faktorer og forslag til sammenkoblinger.....	41
Figur 3: Oversikt over fordelingen mellom materielle og immaterielle hindringer.....	42

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Gjennom studietiden har ulike forelesere gitt et inntrykk av at samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer ikke alltid er uproblematisk. I flere emner presenteres fordommer og forforståelser de to yrkesgruppene har av hverandre, uten at det blir gått noe særlig i dybden på dette. Det er likevel et tema som dukker opp med jevne mellomrom, og for hver gang illustreres viktigheten av et godt samarbeid på en ny eller tydeligere måte. En voksende interesse for arkeologisk konservering pirret nysgjerrigheten på samarbeidet mellom de to profesjonene - hvordan det fungerer og om det har en innvirkning på bevaringen av gjenstandene som blir funnet. For å gi en bred forståelse for bakgrunnen for valget av problemstilling vil det nå gis en kort innføring i arbeidsoppgavene til henholdsvis konservatorer og arkeologer i Norge, en kort gjennomgang av konseptene med arkeologisk konservering og utdrag av dens historie.

1.2 Arkeologi og konservering

Veldig enkelt forklart er arkeologene de som lokaliserer og avdekker kulturminner gjennom utgravninger, og konservatorene er de som sørger for bevaring av kulturminnene i etterkant, gjennom tilrettelagt behandling. Det er derfor naturlig at profesjonene møtes i ulike sammenhenger, og at de da har behov for å samarbeide. For å få en litt bedre forståelse av hva et slikt samarbeid kan innebære følger en litt bredere definisjon av de to yrkesgruppene.

Arkeologi er, ifølge Store Norske Leksikon, en vitenskap som studerer eldre tiders kulturforhold (Solberg, 2016). Arkeologer forsker altså på det materielle som har overlevd fra gamle samfunn. Vanlige arbeidsoppgaver for en arkeolog er å gjøre arkeologiske utgravninger eller registreringer av eldre levninger, beskrivelse og analyse av funn, samt beskrivelse av kulturen og samfunnet i den tiden funnet er datert til ("Yrkesbeskrivelse - Arkeolog," 2017). Arkeologer jobber ofte som forskere ved et museum eller en annen institusjon.

Konservering er behandling av arkeologiske og kulturhistoriske gjenstander og/eller deres omgivelser, slik Store Norske Leksikon definerer det ("Konservering: behandling," 2016).

Formålet er å bevare gjenstanden så lenge som mulig. En konservator jobber gjerne på museer og samlinger, arkiver eller andre steder med kulturminner. Vanlige arbeidsoppgaver innebærer å lete etter informasjon om gjenstanden, vurdere tilstand og eventuell tidligere behandling, analysere gjenstanden kjemisk og fysisk for å finne materialsammensetning, og ikke minst behandling og rapportering ("Yrkesbeskrivelse - Konservator," 2017).

1.3 Arkeologisk konservering

Det har skjedd mye i forhold til utviklingen av både arkeologi og konservering de siste generasjonene (Albini, Cobau, & Zizola, 1996, s. 1). Det er vanskelig å si med sikkerhet når den første arkeologiske konserveringen ble gjort, men det er enighet om at den nåværende profesjonen ble etablert som en følge av den arkeologiske utviklingen på 18- og 1900-tallet og vitenskapen som ble introdusert i siste halvdel av 1800-tallet (Gilberg, 1987, s. 106; O'Grady, 2017, s. 1; Plenderleith, 1998, s. 129; Sease, 1996, s. 157-158).

Ved slutten av 1800-tallet begynte arkeologer i felt å benytte seg av resultatene til forskerne som studerte nedbrytning og behandlinger av antikviteter (Sease, 1996, s. 158-159). De eldste kjente nedskrevne instruksjonene på feltkonservering er fra Danmark i 1858. Ca. en generasjon senere, i 1888, ble det utgitt en håndbok i konservering av arkeologisk materiale. Forfatteren av denne håndboken er fortsatt ukjent, men det svekker ikke viktigheten av å være den første håndboken for konservering av arkeologisk materiale (Sease, 1996, s. 159). Mange av metodene som ble brukt til feltkonservering på slutten av 1800-tallet kan riktignok virke ekstreme i dag, men de ble ansett som passende på den tiden (Sease, 1996, s. 159).

O'Grady (2017) forklarer at konservering på arkeologiske gjenstander historisk ble utført av arkeologene selv, eller under oppsyn av dem. Arkeologene hadde gjerne akademisk utdanning, mens de som utførte konserveringen var håndverkere eller hadde andre praktiske yrker. Det ble opprettet et skille mellom den utdannede arkeologen som gjorde vitenskapelige undersøkelser og "teknikeren" som utførte behandling. På flere måter er nok dette skillet fortsatt gjeldende, blant annet i holdninger og forforståelser hos både arkeologer og konservatorer. Dette vil bli nærmere drøftet i kapittel 2.

Et arkeologisk funnsted er en samling materielle beviser på det som har vært siden funnområdet ble til, okkupert og til slutt forlatt (Corfield, 1996, s. 32). Hvorvidt gjenstander

og andre materielle beviser bevares eller ikke, avhenger av miljøet i det jordsmonnet de ble nedgravd i og om det er uforstyrret. Grunnen til at materialer bevares er at de oppnår en likevekt med omgivelsene. Selv om et miljø er uforstyrret vil det likevel påvirkes av mange faktorer, blant annet type jordsmonn, pH, salter og mineraler, fuktighet/vann, oksygen og det lokale hydrologiske regimet (Corfield, 1996, s. 32; Klokkernes, 2005, s. 222-223; Pedeli & Pulga, 2013, s. 3; Sease, 1987, s. 1). Dersom en eller flere av disse faktorene endres etter at gjenstanden har oppnådd likevekt med omgivelsene, som for eksempel ved en utgravning, vil nedbrytningsprosessene kunne starte igjen. Sease (1987, s. 1) understreker at nedbrytningen ikke nødvendigvis er umiddelbart synlig for det nakne øyet. Hvordan gjenstanden blir behandlet, både under og etter utgravningen, er derfor svært viktig. Det er her grunnlaget for den videre bevaringen av gjenstanden blir lagt. Valg av behandling kan påvirke både dokumentasjon, fremtidig forskning og muligheten for utstilling (Klokkernes, 2005, s. 223).

Cesare Brandi utdyper dette i *Theory of Restoration*:

Excavation does not take precedence over restoration. Excavation is itself merely the preliminary phase of the work of art's reactivation in individual consciousness, after its loss on being buried. [...] There is no doubt that something buried is protected more by the conditions of its current stable conditions, than by the violent disruption of such conditions brought about by excavation (Brandi, 2005, s. 77).

1.4 Presentasjon av problemstilling

Samhandling mellom arkeologer og konservatorer er viktig for den videre bevaringen av funnene fordi de to profesjonene tilfører ulik kunnskap og ekspertise til fasen rett etter utgravning. Denne tidlige fasen ansees som kritisk fordi, som nevnt tidligere, likevekten som gjenstandene har med omgivelsene brytes og nedbrytningsprosessene settes i gang igjen. Det er mange faktorer som videre kan påvirke bevaringen av gjenstandene etter utgravning, og i denne oppgaven fokuseres det på samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer.

Oppgavens problemstilling lyder: *Hva mener arkeologer og konservatorer i Norge om samarbeid og om det kan ha en innvirkning på bevaringen av det arkeologiske materialet?*

Problemstillingen vil belyses gjennom intervju av konservatorer og arkeologer med erfaring fra feltarbeid.

1.5 Oppgavens posisjon i feltet

Gjennom søket etter litteratur ble det raskt klart at dette er et tema det ikke er skrevet mye om. Det er skrevet mye om arkeologisk konservering som sådan, men lite om samarbeidet mellom konservatorer og arkeologer. Det er på ingen måte første gang dette temaet blir tatt opp, men feltet er nokså spredt i forhold til at det lille som finnes av litteratur dekker nesten hele verden. De siste tiårene er det avholdt noen konferanser som blant annet behandler samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer, et par eksempler er konferansen som *The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works* (IIC) holdt i 1996 i København, og en stor internasjonal konferanse i regi av *Archaeological Discussion group*, en undergruppe av *The American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works* (AIC) sin gjenstandsgruppe, i 2005 i Virginia, USA. I forbindelse med disse konferansene ble det publisert samlinger av bidragene som ble presentert. Fokuset for konferansene var ikke samarbeid direkte, men heller arkeologisk konservering. Noen av presentasjonene berørte samarbeid mellom de to profesjonene. Av mer nylige hendelser kan nevnes et symposium arrangert av *Penn Museum* i Pennsylvania, USA i 2016 hvor formålet blant annet var å utforske utviklingen av tverrfaglig engasjementer.

Disse tre konferansene som er nevnt over er alle arrangert av konserveringsinstitusjoner. Det er også holdt konferanser av arkeologiske institusjoner, blant annet en i Washington D.C. i 2003, med tittelen *Of the Past, for the Future: Integrating Archaeology and Conservation*. Den ble arrangert i forbindelse med *the Fifth World Archaeological Congress*. I etterkant ble det utgitt en bok med samtlige bidrag til konferansen. Et tiår senere ble det holdt to konferanser til, en i Seattle i 2013, og en i Chicago i 2014, begge arrangert av *The American Institute of Archaeology* (AIA). I etterkant av disse konferansene ble det publisert oppsummeringer av presentasjonene som ble holdt.

I tillegg til artiklene fra disse konferansene ble det i Storbritannia publisert en doktorgradsavhandling (Zak, 2008), som behandler blant annet samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer. Noen håndbøker for konservering på arkeologiske utgravninger, myntet både på konservatorer og arkeologer, er publisert oppgjennom årene

(se for eksempel Leigh, 1972; Leigh, 1978; Pedeli & Pulga, 2013; Schiffer & Gumerman, 1977; Sease, 1987; Watkinson, 1987; Watkinson & Neal, 1998).

Mye av litteraturen som er utgitt på engelsk omhandler Nord-Europa og Nord-Amerika. Fra Sverige finnes det et par bacheloroppgaver som tar for seg situasjonen i Sverige (Skogbert, 2009; Wranne, 2001), i tillegg til at det ved *Studio Västsvensk Konservering* (SVK) arbeides med en doktorgradsavhandling (Smits, 2017; SVK, 2017). SVK vil også arrangere en konferanse i mars 2018 hvor blant annet samarbeidet mellom arkeolog og konservator vil behandles¹. Det er helt klart at temaet er aktuelt, det speiles i arbeidet som gjøres i Sverige for tiden. Likevel finnes det ikke noe norsk litteratur som omhandler tverrfaglig samarbeid mellom arkeolog og konservator, så det er tydelig at emnet ikke har vært tema for forskning eller diskusjon i Norge.

1.6 Mål og begrensninger

Siden det ikke finnes tilgjengelig litteratur om hvordan arkeologer og konservatorer i Norge opplever samarbeid, er hensikten med denne oppgaven å kartlegge det. Oppgaven vil utforske samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer, samt om samarbeidet har en innvirkning på bevaringen av det arkeologiske materialet. Denne oppgaven søker å være et lite skritt i retningen mot en bredere forståelse av dette.

Oppgaven ønsker også å belyse hvordan samarbeidet mellom profesjonene kan bidra til å optimalisere bevaringen av gjenstandene. Den forsøker å øke kunnskapen om hvordan samarbeidet kan bidra til bedre bevaring av arkeologiske funn, og vil medvirke til en kartlegging av rutiner for samarbeid og om funnene berøres av disse rutinene.

Den største begrensningen som gjøres er den geografiske. Oppgaven fokuserer på samhandling mellom arkeologer og konservatorer i Norge, med unntak av Svalbard. Den andre begrensningen er at det fokuseres på landarkeologi, ikke maritim arkeologi.

¹ Personlig kommunikasjon med Vivian Smits, i e-post 05.12.2017

1.7 Oppbygging

Etter dette innledende kapitlet fortsetter oppgaven med en presentasjon og gjennomgang av eksisterende forskning på feltet (kapittel 2 og 3). Kapittel 4 tar for seg metodologien. Her forklares og begrunnes hvilke metoder som ble tatt i bruk under arbeidet med oppgaven. Resultatene fra blant annet intervjuene som er gjort presenteres i kapittel 5 og diskuteres i kapittel 6. Oppgaven konkluderes i kapittel 7.

2 Teoretisk rammeverk

For å få en forståelse av hvilken betydning et tverrfaglig samarbeid har for konservering og arkeologi, vil noe av den internasjonale forskningen som er gjort på dette feltet presenteres. Dette er ikke en komplett oversikt, men en kort presentasjon av den litteraturen som ansees mest hensiktsmessig i forhold til denne oppgaven. Innledningsvis blir viktigheten av tverrfaglig samarbeid gjort rede for og diskutert generelt, og i forhold til arkeologer/konservatorer spesielt, siden dette legger grunnlaget for forståelsen av situasjonen i Norge. Videre drøftes etiske retningslinjer for de to profesjonene og ansvarsfordeling mellom forvaltningsnivåene blir belyst.

2.1 Viktigheten av samarbeid

Paterakis og Harris (2017, s. 1) argumenterer for at dersom forebyggende konservering ikke er inkorporert i en arkeologisk utgravning, vil det ha en negativ innvirkning på funnmaterialet og viktig informasjon kan gå tapt. Behovet for økt integrering og forbedret kommunikasjon mellom konserverings- og arkeologiprofesjonene har vært anerkjent i årtier, og er det fortsatt i dag (Bourque, Brooke, Kley, & Morris, 1980; Johnson, 2001; Paterakis & Harris, 2017; Rotroff, 2001; Schiffer & Gumerman, 1977; Zak, 2008).

I ethvert arkeologisk prosjekt blir det satt sammen et team av folk med forskjellig ekspertise. Forståelse for hverandres målsettinger er helt avgjørende for at prosjektet skal bli vellykket (Dollery & Henderson, 1996, s. 43), det er med andre ord nødvendig med forståelse og respekt for hverandres behov og prioriteringer. Albini et al. (1996, s. 1) hevder at konservatoren er den personen som er best egnet til å identifisere problemer i forhold til bevaringen av funnmaterialet, og videre foreslå løsninger i feltsituasjonen. Det er i alle tilfeller vanskelig å estimere omfang og kostnad av konserveringsbehandling, men uten konservator er det nærmest umulig (Seifert, 2016, s. 205). Planleggingen av konservering fra starten i et arkeologisk prosjekt vil derfor lønne seg i forhold til bevaring av funn, og beregning av budsjett (Albini et al., 1996, s. 1; Dollery & Henderson, 1996, s. 43).

Konservering er mye mer enn å rense og reparere gjenstander for utstilling. Konservatorer innehar en ekspertise på å innhente en mengde informasjon om gjenstanders opprinnelse, bruk og konstruksjon. Et resultat av dette er at konservatorer spiller en nøkkelrolle i

tolkningen av arkeologisk materiale (Dollery & Henderson, 1996, s. 43; Pedeli & Pulga, 2013, s. 1).

Seifert (2016, s. 205) hevder at det er et stort behov for konservator på arkeologiske utgravninger, særlig der det forventes store funnmengder. Konservatoren kan gjennom analytiske behandlinger bidra til å avdekke mer informasjon, og arkeologen kan bidra (blant annet) med kunnskap om den kulturelle konteksten (Watson, 2016, s. 14). Et tverrfaglig samarbeid vil altså kunne gi et mer helhetlig bilde av fortiden. Price (2013, s. viii) understreker også at utgravning og konservering må sees på som to komplimenterende prosesser i undersøkelsen og bevaringen av de materielle bevisene på fortiden. Pedeli og Pulga (2013, s. 2) hevder at konservering og arkeologi til syvende og sist streber mot samme mål; å forstå og bevare fortiden gjennom materielle beviser.

Nardi (2010, s. 5) påpeker at det er behov for menneskelige og økonomiske ressurser for å få til et godt tverrfaglig samarbeid i arkeologisk konservering, siden flere folk og bedre økonomi vil lette på en del stressende situasjoner og bedre kommunikasjonen. Nardi argumenterer også for at det er økonomisk fordelaktig å inkludere konservering i den arkeologiske prosessen, fordi forebyggende konservering gjør det mulig å forutse og minimere skader, og dermed spare kostnader (Nardi, 2010, s. 5).

2.2 Kunsten å samarbeide tverrfaglig

Et effektivt samarbeid kjennetegnes av at begge parter forstår og respekterer den andres mål (Caple, 2000, s. 183). Hvis denne forståelsen og respekten ikke er på plass kan det oppstå konfliktsituasjoner (Barclay, 1990, s. 25-26; Caple, 2000, s. 183). Ifølge Lauvås og Lauvås (1994, s. 15) er tverrfaglighet en nødvendighet i det moderne samfunnet, blant annet fordi kunnskapen til den enkelte er så spesialisert. Samtidig påpeker forfatterne at det er vanskelig å få etablert et samarbeid på tvers av faggrensene, og at dårlig samarbeid i verste fall kan føre til at arbeidsmiljøet ødelegges (Lauvås & Lauvås, 1994, s. 16, 18).

Hvis arkeologiske utgravninger i sin natur er destruktive, mens konservering handler om å forhindre skade, er det ikke rart at de to profesjonene har hatt sine strider gjennom årene (Whalen, 2013, s. vii). De siste årene har det heldigvis skjedd en utvikling hvor representanter for begge profesjonene har forsøkt å adressere tilsynelatende motstridende mål og målsettinger. Grøn (2017) peker i sin artikkel på flere tendenser som indikerer at

europaisk arkeologi beveger seg i en retning mot økt tverrfaglig samarbeid, blant annet som følge av en voksende interesse for vitenskapelig forskning. Disse tilnærmingene har ført til større verdsettelse av samarbeid og kunnskapen som kommer ut av det (Whalen, 2013, s. vii). For å få til et vellykket samarbeid hvor fortiden både undersøkes og bevares er det nødvendig at konservatorene og arkeologene har tilgjengelig de nødvendige verktøy som må til for å kunne arbeide side om side. Lauvås og Lauvås (1994, s. 19) omtaler konstruktivt og destruktivt samarbeid og forklarer at et destruktivt samarbeid kan blant annet involvere motarbeiding, beskyttelse av revirer og baksnakking, mens et konstruktivt samarbeid er oppløftende og inkluderende.

2.2.1 Stereotyper

Stereotyper er ikke et nytt fenomen, og kan finnes i mange ulike sammenhenger. I noen tilfeller kan stereotyper påvirke enkeltes forståelse av andre, og kan bidra til å komplisere kommunikasjon. Whalen (2013, s. vii) nevner at konservatorer gjerne blir sett på som noen som hindrer fremgang, mens arkeologer oppfattes som at de kun er opptatt av å gjøre nye oppdagelser.

Nedenfor nevnes noen av stereotypene som konservatoren kan bli forbundet med, slik de er beskrevet i Caple (2000, s. 184).

- Den *tekniske* konservatoren er den som ikke tar avgjørelsene, men som gjør det andre ber om.
- Den *vitenskapelige* konservatoren snakker et språk som andre ikke forstår, gjør rare ting med kjemikalier og gjør generelt ting som ingen forstår noe av.
- Den *pleiende* konservatoren er den som tar vare på alt som er ødelagt og ellers ser ”misfornøyd” ut.
- Den *vanskelige* konservatoren er den som alltid sier nei. Gjenstandene må beskyttes, og kan ikke brukes i utstilling eller andre steder. Denne konservatoren er svært urealistisk og vanskelig å samarbeide med, og kollegaer slutter etter hvert å spørre, fordi de vet hva svaret vil bli.

- Den *kunstneriske* konservatoren gjør et fantastisk arbeid med restaurering, men bruker masse tid. Alle andre ting blir nedprioritert.
- Den *luksumøse* konservatoren er svært dyr i drift, krever kostbart utstyr og et romslig laboratorium, men får tilsynelatende ikke noe gjort.

Det er ikke funnet noe litteratur som kan støtte det, men det er heller ikke grunn til å tro at det ikke skulle eksistere tilsvarende stereotyper og fordommer mot arkeologer. Det er uansett viktig at partene er klar over stereotyper og muligheten for at de kan bli brukt mot dem av kollegaer (Caple, 2000, s. 185).

2.3 Etske retningslinjer

Både konservering og arkeologi har sine egne etske retningslinjer og standarder hvis hensikt er å styre praktiseringen av profesjonene (Rotroff, 2001, s. 138). De etske retningslinjene er noe konservatorer og arkeologer kan gå til for å søke hjelp for å ta avgjørelser, eller begrunne de avgjørelsene som er tatt. Retningslinjene eller standardene sørger dermed for at alle som utøver profesjonene handler likt i enkelte situasjoner, og sørger for en viss kvalitet på arbeidet som blir gjort.

På sine nettsider skriver *International Council of Museums – Committee for Conservation* (ICOM-CC) om samarbeid. Det står at konservatoren må arbeide tett med andre for å sikre at de rette avgjørelsene blir tatt i forhold til bevaringen av gjenstandenes integritet (ICOM-CC, 1984, artikkel 3.3). Det står også at tverrfaglig samarbeid er av avgjørende betydning siden konservatoren i dag arbeider som del av et team, og er ikke ekspert på alt. For å få til et vellykket samarbeid må konservatoren fokusere på formulering av egne spørsmål og tolkning av svar (ICOM-CC, 1984, artikkel 3.8). De etske retningslinjene til *European Confederation of Conservator-Restorer's Organisations* (E.C.C.O.) sier ikke så mye om samarbeid utover at konservatoren må respektere kollegaers integritet og verdighet (E.C.C.O., 2003, artikkel 20). Konservatorene i Norge forholder seg til E.C.C.O. sine retningslinjer.

For arkeologenes del sier retningslinjene til *Society for American Archaeology* (SAA) lite om samarbeid, foruten en setning om at arkeologer bør strebe etter, og delta i, samarbeid med andre som er interessert i det arkeologiske materialet (SAA, 1996, prinsipp nr. 4).

European Association of Archaeologists (EAA) skriver heller ingen ting om tverrfaglig samarbeid i sine retningslinjer, men de sier at arkeologene har en plikt til å holde seg oppdatert på utviklinger innenfor blant annet konservering (EAA, 2009). *Chartered Institute for Archaeologists* (CIfA) og *Institute of Field Archaeologists* (IFA) skriver i sine retningslinjer at arkeologene har et ansvar for å ivareta konserveringen av historiske miljø, men det står ingen ting om samhandling med konservatorer (CIfA, 2014, prinsipp nr. 2; IFA, 2018, prinsipp nr. 2).

Disse organisasjonene er internasjonale, og foreliggende undersøkelser har ikke resultert i tilgjengelig informasjon om hvorvidt arkeologer i Norge følger disse. Svaret på et spørsmål i et diskusjonsforum for arkeologi i Norge gav informasjon om at Det norske arkeologmøtet (NAM)² har noen retningslinjer. Etikkplakaten som omhandler retningslinjer for god praksis sier ingen ting eksplisitt om tverrfaglig samarbeid, men den sier at god arkeologisk praksis blant annet kjennetegnes ved å sikre bevaring og dokumentering av det arkeologiske materialet (NAM, 2017). For å sikre bevaringen av det arkeologiske materialet er det nødvendig med hensiktsmessig konservering (Rotroff, 2001, s. 139), og i noen tilfeller vil det kreve samarbeid med en konservator.

2.4 Kulturminneforvaltning

Kulturminneloven har som viktigste formål å beskytte kulturminner og kulturmiljøer, hvor det sterkeste virkemiddelet er fredning (Riksantikvaren, 2018). Loven av 1978 bygger på fornminneloven fra 1951, som igjen avløste loven om fortidslevninger som ble vedtatt i 1905 (Holme, 2005, s. 10; Solberg, 1999, s. 9; Trøim, 2005, s. 48). I 1905 ble forvaltningen av loven overlatt til de fem arkeologiske landsdelsmuseene (Solberg, 1999, s. 13). Disse er: Kulturhistorisk Museum (Universitetet i Oslo), Arkeologisk Museum (Universitetet i Stavanger), Universitetsmuseet i Bergen, NTNU Vitenskapsmuseet (Trondheim) og Tromsø Museum – Universitetsmuseet (Gaukstad & Holme, 2005, s. 143; Riksantikvaren, 2017).

Det er i dag Klima- og Miljødepartementet som har det overordnede ansvaret for forvaltningen av kulturarven (Gaukstad & Holme, 2005, s. 136; Riksantikvaren, 2017). Riksantikvaren er tilknyttet departementet og fungerer som fagdirektorat. Det betyr at

² NAM er en interesseorganisasjon for arkeologer i Norge. Det blir holdt årsmøter hvor faglige temaer blir tatt opp, slik at det faglige nivået blant medlemmer øker og samarbeidet mellom ulike deler av arkeologien fremmes (NAM, 2017).

Riksantikvaren skal utøve den kulturminnepolitikken som er besluttet av Storting og regjering, og samtidig fungere som departementets rådgiver. I 2001 overtok Riksantikvaren myndigheten til å tillate inngrep i automatisk fredede kulturminner (Glørstad, 2006, s. 1), en myndighet museene frem til da hadde hatt. De arkeologiske museene fungerer nå som faglige rådgivere for Riksantikvaren i forhold til arkeologiske kulturminner (Riksantikvaren, 2017).

Fylkeskommunen, Sametinget og de arkeologiske landsdelsmuseene har ansvar for forvaltningen på et regionalt nivå (Gaukstad & Holme, 2005, s. 136; Riksantikvaren, 2017). Kommunene på sin side har hovedansvaret for bevaringen av kulturminner på et lokalt nivå. Kulturminneforvaltningen er med andre ord bygget opp som en statlig sektormyndighet, og er tilknyttet alle nivåer av landets politiske organer.

De arkeologiske landsdelsmuseene har flere oppgaver i forhold til kulturminneforvaltning. Det er blant annet disse institusjonene som har ansvar for å gjennomføre utgravninger av automatisk fredede kulturminner og grave frem eller flytte løse kulturminner, i tillegg til at de har ansvar for å sikre og forvalte funnmaterialet fra arkeologiske utgravninger (Gaukstad & Holme, 2005, s. 143; Kulturminneloven, 2015, §§ 11 og 13). Det var vanskelig å finne informasjon om hvilke institusjoner som har ansvar for konserveringen av de arkeologiske funnene, men det er nærliggende å anta at det er konserveringsavdelingene til de enkelte museene. Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU) undersøker de kulturminnene fra middelalderen som Riksantikvaren har et særskilt ansvar for (i middelalderbyene Bergen, Hamar, Oslo, Sarpsborg, Skien, Stavanger, Trondheim og Tønsberg) (Riksantikvaren, 2017).

Organisering av utgravninger

Da det var vanskelig å finne litteratur som forklarte hvordan en gjennomsnittlig utgravning er organisert, ble arkeologene intervjuet til denne oppgaven innledningsvis spurt om dette. Den følgende beskrivelsen av utgravninger bygger på informantenes svar.

Informantene kunne fortelle at det er en prosjektleder som har det overordnede ansvaret for utgravningen. Prosjektlederen utarbeider en prosjektplan og setter opp budsjett, og har det generelle ansvaret for prosjektet innholdsmessig og vitenskapelig. Under prosjektlederen er det én eller flere utgravningsledere/feltledere som har det operative ansvaret for arbeidet ute

i felt. Det er utgravningsleder som har ansvar for å skrive rapport. Videre består mannskapet av feltarbeidere og GIS-støtte (ansvar for innmåling). Noen av arkeologene var vant til å ha en funnansvarlig, andre var det ikke. Alle var enige om at det avhenger av størrelsen og typen utgravning.

Utgravningene er vanligvis delt inn i tre deler: forarbeid, utgravning og etterarbeid. I for- og etterarbeidet er det stort sett bare prosjektleder og utgravningsleder som er involvert, mens de øvrige deltar i utgravningsdelen. Konservering er som hovedregel tilknyttet etterarbeidet, men i enkelte tilfeller kan konservatorer inkluderes i utgravningen.

Denne praksisen hvor konservator ikke automatisk er inkludert i startfasen av et prosjekt er vanlig også internasjonalt, ifølge Matero (2008). Han påpeker at få arkeologiske prosjekter har innlemmet konservering som en strategi verken før eller under utgravning. Matero forklarer dette med at arkeologien lenge har neglisjert konserveringens lange tradisjon og historie, samt en generell misoppfatning av at konservering utelukkende skal foregå som en del av etterarbeidet (Matero, 2008, s. 1). Samtidig påpeker han at konservatorer var tydelig fraværende i faglige diskusjoner innad i det arkeologiske miljøet. Disse diskusjonene ble mer og mer vanlig på begynnelsen av 2000-tallet.

3 Eksisterende forskning

Allerede på 1980-tallet var det erkjent i miljøet for arkeologisk konservering at arkeologer og konservatorer må samarbeide for å oppnå best mulig resultat i forhold til bevaringen av funnene, og at dette må gis høy prioritet (Bourque et al., 1980, s. 794-795). I kapittel 1 i denne oppgaven ble det nevnt at den forskningen som er gjort hovedsakelig dreier seg om Nord-Amerika og Europa, og konservatorer og arkeologer fra disse områdene (Albini et al., 1996; Bourque et al., 1980; Corfield, 1996; Dollery & Henderson, 1996; Johnson, 2001; Nardi, 2010; O'Connor, 1996; Paterakis, 1996; Paterakis & Harris, 2017; Paterakis, Roby, & Chemello, 2014; Peachey, 2016; Pedeli & Pulga, 2013; Roby, 1996; Seifert, 2016; Young, 2001; Zak, 2004; Zak, 2008). I det følgende kapitlet vil mye av denne forskningen gjennomgås. Det understrekes igjen at dette ikke er en komplett gjennomgang av alle tilfellene med tverrfaglig samarbeid som har funnet sted innenfor arkeologi og konservering, men en fremheving av noen eksempler på samarbeid. Kapitlet er delt inn etter faktorer som kan påvirke samarbeidet, selv om mange av temaene overlapper helt eller delvis. Først beskrives resultatene av en undersøkelse nokså lik den som er utført i forbindelse med denne oppgaven. Videre presenteres eksemplene på samarbeid, sortert etter tema.

3.1 Definerings av arkeologisk konservering i USA

I forbindelse med den internasjonale konferansen i Virginia i 2005, arrangert av AIC, gjorde Claire Peachey (2016) en undersøkelse blant konservatorer om blant annet hvordan de opplevde samarbeidet med arkeologer. Konservatorene var enten ansatt eller utdannet i USA. Undersøkelsen sprang ut fra en generell nysgjerrighet hos forfatteren selv i forhold til hennes egne antakelser overfor konservatorer. På spørsmålet om når de ble kontaktet av arkeologene forklarte konservatorene at det varierte veldig, og at det var stor forskjell på marine og ikke-marine arkeologiske utgravninger. Konservering ble inkludert i planleggingen når det var snakk om undervannsarkeologi, fordi da ble funnene regnet for å være ustabile. I andre (tørre) tilfeller fungerte som regel konservatoren som en teknisk rådgiver som kunne konsulteres hvis noe uforutsett skulle dukke opp (Peachey, 2016, s. 21). Konservatorene kunne også fortelle at de ofte følte seg misforstått, at arkeologene følte at de kunne "gjøre jobben selv" og at arkeologene ikke var kjent med mulighetene innenfor

konservering. Av negative erfaringer konservatorene hadde hatt, nevnes å ikke bli invitert til en utgravning, kutt i finansieringen, bruk av konservatorens navn i publisering uten at noe konserveringsbehandling ble gjort, mangel på interesse for teknisk informasjon, forventning om usannsynlig tidseffektivitet, å ikke bli nevnt i publiseringen og mangel på kommunikasjon. De positive erfaringene kom da begge partene satte pris på hverandres ekspertise. De to hyppigst nevnte erfaringene er kommunikasjon og gjensidig respekt (Peachey, 2016, s. 21).

Undersøkelsen til Peachey (2016, s. 21) viser at mange konservatorer føler at roten til problemene de opplever i forhold til samarbeid ligger i at partene ikke har nok forståelse for hverandre og hverandres profesjoner. Arkeologene og konservatorene har forskjellig utgangspunkt, og dermed ulike perspektiv, mål og prioriteringer. De intervjuede konservatorene var i stor grad enig om at arkeologiske konservatorer burde ha akademisk erfaring innenfor arkeologi. Samtidig mente de at arkeologer bør få noe opplæring i konservering under utdannelsen. Det blir påpekt at mange problemer ville kunne unngås dersom arkeologene hadde nok kunnskap til å ta gjenstandene ut av jorda og stabilisere dem på en skikkelig måte (Peachey, 2016, s. 22), uten at det blir spesifisert hva som menes med ”skikkelig”.

3.2 Kommunikasjon

Den britiske konservatoren Sonia O'Connor (1996, s. 134) deltok på en utgravning i Storbritannia, som viste at kommunikasjon er utrolig viktig. I dette tilfellet fikk konservatorene tilsendt gjenstander uten vedlagt instruksjon eller informasjon. Det gjorde konserveringsbehandlingen unødvendig stor, da konservatorene følte seg tvunget til å bevare alle detaljer. O'Connor påpeker at det hadde vært enklere dersom konservatorene hadde vært klar over gjenstandenes betydning for arkeologene, slik at de visste hvilke detaljer som måtte prioriteres i forhold til gjenstandens bevaring. Hun sier riktignok også at laboratoriet kunne vært mer frempå når det gjelder å etterlyse denne informasjonen, men det var en oppfatning blant konservatorene at de ble ansett av arkeologene som noen som bare rensset og limte ting sammen.

I 2001 skrev Sara Wranne en kandidatoppsats³ ved Universitetet i Göteborg hvor hun argumenterer for at arkeologisk konservering er en del av arkeologien, og at det derfor er viktig med et godt samarbeid mellom arkeologer og konservatorer (Wranne, 2001). Gjennom samtaler med blant annet arkeologer og konservatorer kom forfatteren frem til at det var konservatorene som opplevde samarbeidet mest problematisk (Wranne, 2001, s. 41). Konservatorene følte at de ikke ble lyttet til, mens arkeologene mente at konservatorenes arbeid var i en verden for seg selv, og at de fremsto som veldig travle. Arkeologene valgte dermed ofte å ta hånd om funnene selv, fremfor å ta kontakt med en konservator.

I sin doktorgradsavhandling undersøker Zak (2008) hvordan kommunikasjonen mellom arkeologer og konservatorer foregår. Hun kommer frem til at en av de største forskjellene i hvordan arkeologer og konservatorer jobber på er at konservatorene fokuserer på skade og muligheten for skade i forhold til gjenstander, mens arkeologene er mer interessert i informasjonen de kan få fra blant annet kontekstene (Zak, 2008, s. 251).

Formålet med oppgaven⁴ til Skogbert (2009) var å skape et bilde av hvordan den svenske oppdragsarkeologien ser ut, og hvordan konservatorens rolle står i forhold til denne. Oppgaven tar også for seg en revidering av håndhevelsesforskriftene for oppdragsarkeologi, og hvordan den påvirket samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer (Skogbert, 2009, s. 9). Informantene Skogbert snakket med kunne fortelle at de verdsatte viktigheten av at konservatorer ble inkludert i den arkeologiske prosessen, men det var likevel ikke en selvfølge å gjøre det i praksis. Regelmessig kontakt og god kommunikasjon ville likevel ikke øke kostnadene eller forsinke arbeidet. Derimot ville mangelen på det kunne være problematisk (Skogbert, 2009, s. 32).

3.3 Ressurser

Med ressurser menes blant annet kompetanse, kunnskap, tilgjengelighet, kapasitet og utdanning. I tillegg til kommunikasjon, som nevnt over, gjorde O'Connor (O'Connor, 1996, s. 134) andre erfaringer som viste at mer og bedre kontakt mellom arkeolog, konservator og funnansvarlig medførte bedre forståelse for hvordan arbeidet til den enkelte påvirket de

³ Det bør understrekes at nivået på oppgavene til både Wranne og Skogbert tilsvarer bacheloroppgave i Norge. De inkluderes likevel i denne litteraturgjennomgangen fordi det er så få forskningsbidrag på dette området, og fordi de, uavhengig av nivå, gir et innblikk i tankene til arkeologer og konservatorer i Sverige.

⁴ Se fotnote 3.

andres. Konservatorene begynte å gjøre regelmessige visitter, fremfor kun ved tilfellene de ble ringt etter. Dette bidro til en bedre forståelse av utgravningsområdet, samt konteksten og tilstanden til funnene, noe som igjen kunne påvirke valg av konserveringsbehandling.

Utgravingens budsjett inkluderer ofte ikke konservering, slik at mer eller mindre vellykkede kreative løsninger velges, i følge erfaringer gjort av Young (2001, s. 7). Dette kan for eksempel være frivillige og/eller studenter som jobber med feltkonservering. Både arkeologer og konservatorer må vurdere alle muligheter før det første spadetaket tas, og gjennomgående god kommunikasjon er nødvendig både for prosjektet og funnene (Young, 2001, s. 7).

Zak (2008, s. 264) erfarte gjennom arbeidet med avhandlingen at flere av arkeologene hadde urealistiske forventninger til konservatorene i felt, i forhold til deres kompetanse.

Arkeologene hadde den oppfatningen at konservatorene kunne håndtere en hvilken som helst konserveringsoppgave. Dette har vist seg å være mer vanlig innenfor arkeologisk konservering, i forhold til andre spesialiteter innenfor konservering. Zak påpeker at å jobbe utenfor sitt ekspertområde er risikabelt i enhver profesjon, og dette er anerkjent av både arkeologer og konservatorer i deres etiske rammeverk (Zak, 2008, s. 264).

Revideringen av håndhevelsesforskriftene for oppdragsarkeologi, som Skogbert (2009) skrev om, førte til at konservatorene ble kontaktet tidligere og oftere, men situasjonen som preget arkeologien var vanskelig med tanke på tidsrammer og økonomi, noe som gjorde at det kunne settes spørsmålstejn ved den vitenskapelige kvaliteten på arbeidet som ble gjort (Skogbert, 2009, s. 36).

Romana Albini, Andreina Constanzi Cobau og Chiara Zizola er tre italienske konservatorer som ved to anledninger i 1994 samarbeidet med arkeologer i felt (Albini et al., 1996). I publikasjonen forteller de om deres egne erfaringer med et tverrfaglig samarbeid. De erfarte at det ikke var uvanlig å gjennomføre arkeologiske utgravninger uten en konserveringsplan, og at det var enda mer uvanlig å ha en konservator tilstede i felt. De poengterer at dette er til stor ulempe for monumentene, som ofte blir uopprettelig skadet, eller skadet til den grad at de må gjennom en behandling, som igjen kan medføre ytterligere skade (Albini et al., 1996, s. 5).

Vivian Smits ved *Studio Västsvensk Konservering* i Sverige opplyser om at det er skrevet veldig lite om samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer, i Sverige og internasjonalt⁵. Hun foreslår at årsaken til dette er at samarbeidet ikke har blitt fremstilt som et problem tidligere, slik det blir nå. Problematikken kan ha flere årsaker: (1) konservatorene er en liten yrkesgruppe og er uvant med å bli sett og hørt i andre sammenhenger enn de relatert til praktisk konservering. (2) det finnes ingen selvsagte fora hvor dette temaet, og liknende temaer, kan tas opp og nå frem til arkeologene.

Konservator er ikke et akkreditert yrke i Sverige, og grunnutdannelsen består av 3 år med konservering, hvilket ikke er tilstrekkelig for å skaffe seg grunnkunnskaper innenfor arkeologi, i følge Smits⁶. I oppdragsarkeologien fungerer dermed konservatorene som underkonsulenter, og på grunn av dette er de ikke alltid involvert, slik de burde, i den oppdragsarkeologiske prosessen.

I USA er konsensusen i dag at et bedre og sterkere samarbeid kan nås gjennom tverrfaglig utdanning for arkeologer og konservatorer, og utvikling av tverrfaglige kurs (Davis & Chemello, 2013, s. 4).

3.4 Målsetting

Det kan virke som om arkeologer og konservatorer ofte har forskjellige mål. I alle fall var det slik i Youngs (2001, s. 5) tilfelle, der konservatorene ønsket å behandle alle gjenstandene etter samme standard, for å sikre langsiktig bevaring. Arkeologene på sin side ønsket å behandle så mange gjenstander som mulig, så billig som mulig. Et tett samarbeid la grunnlaget for å finne måter å møte disse målene på, uten å sette standarden på behandlingen på spill. Young (2001, s. 6-7) poengterer at konservatorer ofte blir kalt ut i felt etter at et prosjekt allerede er i gang, men hun sier ingen ting om dette hadde konsekvenser for felles måloppnåelse.

En liknende studie ble gjennomført av konservator Jaqueline "Jackie" Zak (2004), under feltsesongen 2004 i Çatalhöyük, Tyrkia. Noen av hypotesene hennes var at samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer er mye vanskeligere enn mange antar og at mangel på forståelse for ulikhetene i de forskjellige profesjonene vil begrense samarbeidet.

⁵ Personlig kommunikasjon med Vivian Smits, i e-post 05.12.2017

⁶ Personlig kommunikasjon med Vivian Smits, i e-post 05.12.2017

Undersøkelsen utforsket interaksjonen mellom medlemmer av forskjellige akademiske disipliner, og trakk inn teorier om tverrfaglighet. Studien forble ufullstendig da rapporten ble publisert, men den ble tatt opp igjen noen år senere i Zaks doktorgradsavhandling.

4 Metode

I det følgende kapitlet vil metodologien benyttet til å innhente og analysere det empiriske datamaterialet bli beskrevet. Først vil det redegjøres for kvalitativt design og hvordan denne metoden kan bidra til å svare på problemstillingen. Deretter vil det utdypes hvordan utvalget av informanter ble foretatt, hvordan intervjuene ble gjennomført og hvordan transkriberingene ble analysert. Kapitlet konkluderes med en diskusjon rundt reliabilitet og validitet.

4.1 Litteraturgjennomgang

Siden én av oppgavens målsettinger er å kartlegge hva arkeologer og konservatorer mener om samarbeid ble det innledningsvis søkt etter litteratur som omtaler samarbeidet mellom konservator og arkeologer. Det ble funnet et fåtall bøker og en god del artikler, fra fagfeltene til både konservering og arkeologi. I forhold til tverrfaglig samarbeid ble det søkt etter litteratur som behandler dette temaet generelt, for å få en oversikt over generelle problemstillinger. Det ble også søkt på nettsidene til organisasjoner for henholdsvis arkeologi og konservering, på leting etter etiske retningslinjer eller andre retningslinjer som omtalte tverrfaglig samarbeid. Litteratur i form av handbøker og beskrivende artikler om kvalitativt forskningsintervju ble rådført ettersom dette er den valgte hovedmetoden for innhenting av data for denne oppgaven. Den kvalitative metoden vil nå beskrives mer inngående.

4.2 Kvalitativt design

Hovedmålet med dette prosjektet er å kartlegge hva arkeologer og konservatorer i Norge mener om samarbeid, noe som kan betegnes som et sosialt og kulturelt fenomen. Kvalitative metoder egner seg godt for å studere og oppnå forståelse for sosiale og kulturelle fenomen (Silverman, 2013, s. 6; Thagaard, 2013, s. 11), og er derfor valgt i foreliggende prosjekt. En kvalitativ metode vil kunne gi en forståelse av enkeltindividers personlige erfaringer og opplevelser, og gir grunnlag for fordypning i de situasjoner som studeres (Silverman, 2013, s. 11; Thagaard, 2013, s. 11), og det er nettopp denne typen informasjon som vil belyse problemstillingen. Denne typen forståelsen vil ikke kunne oppnås gjennom tall og statistikk (kvantitativ tilnærming) (Flick, 2007, s. 2). Kvalitative metoder baserer seg ikke på et fast

teoretisk program, men bygger flere teoretiske bakgrunner (Flick, 2007, s. 12; Ryen, 2002, s. 18; Silverman, 2013, s. 15; 2016, s. 13), og vil derfor måtte justeres underveis i prosessen (Maxwell, 2013, s. 2; Silverman, 2016, s. 13).

Intervju er valgt som metode for datainnsamling for å oppnå dybde om temaet gjennom personlige erfaringer. Thagaard (2013, s. 58) sier at intervju er en velegnet metode i forhold til å oppnå informasjon om hvordan personene som intervjues opplever seg selv og forstår sine omgivelser.

4.3 Godkjenning av forskningsprosjektet

Et prosjekt er meldepliktig til Norsk senter for forskningsdata (NSD) dersom forskeren vil behandle personidentifiserbare opplysninger (NSD, 2017). Personopplysninger kan identifisere personer på tre måter: direkte, indirekte, ved at datamaterialet kan spores til en e-postadresse eller via referansenumre i datamateriale som viser til en adskilt navneliste (koblingsnøkkel). Dette prosjektet behandler personopplysninger som er identifiserbare i forhold til samtlige av de fire punktene, og er dermed meldepliktig. En søknad ble derfor sendt til NSD i forkant av prosjektstart. Godkjenningen er vedlagt⁷. Gjennom forskningsprosessen ble alle kriteriene for behandling av personopplysninger fulgt, disse vil bli nærmere gjennomgått senere.

4.4 Utvalg

For å identifisere mulige informanter må forskeren definere utvalget som undersøkelsen baserer seg på (Thagaard, 2013, s. 60). Innenfor kvalitative studier er det strategiske utvalg som er mest brukt, det vil si at deltakerne velges ut i fra egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen (Thagaard, 2013, s. 60).

Utvalget til denne studien ble rekruttert fra de fem landsdelsmuseene som nevnes i innledningen, samt NIKU. En henvendelse om deltakelse i studien ble sendt til avdelingsledere ved de ulike institusjonene, med en oppfordring om å videresende forespørselen til kandidater avdelingslederen tenkte kunne være aktuelle. Kriteriene for informantene var at de måtte være henholdsvis arkeologer eller konservatorer som ved én

⁷ Se vedlegg 1

eller flere anledninger hadde samarbeidet med den andre yrkesgruppen. Aktuelle informanter ble deretter oppfordret til å ta direkte kontakt med studenten.

De fleste av informantene meldte seg til studien etter første gangs henvendelse via avdelingsleder. I noen tilfeller purret studenten ved å kontakte informantene direkte. Kontaktinformasjon ble formidlet av avdelingslederne. Informantene mottok ingen form for belønning for å delta i prosjektet, så det er grunn til å tro at de deltok fordi de hadde et ønske om å bidra.

Antall informanter som ble intervjuet var 12, hvorav 6 arkeologer og 6 konservatorer. Informantene ansees som et representativt utvalg for Norge (med unntak av Svalbard), da utvalget inkluderer konservatorer og arkeologer fra Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø, med andre ord alle landsdelene. Konservatorene som ble intervjuet hadde arbeidet mellom 3 og 30 år, mens arkeologene som ble intervjuet hadde arbeidet mellom 3 og 22 år.

4.4.1 Informert samtykke

Prinsippet om at forskeren må ha deltakerens godkjennelse for deltakelse i studien er utgangspunktet for enhver forskningsstudie (Thagaard, 2013, s. 26). *Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora* (NESH), understreker at forskningsprosjekter som inkluderer personer kun kan igangsettes etter at deltakerne har gitt sitt informerte og frie samtykke (NESH, 2016).

I denne studien signerte alle informantene på en samtykkeerklæring⁸. Samtykkeerklæringen forklarte kort om studenten som forsker, studiens mål, hva deltakelse i studien ville innebære for informantene og hva som ville skje med den innsamlede informasjonen. Det ble opplyst om at informantene til enhver tid kunne trekke seg fra studien, uten at det ville få noen konsekvenser for den enkelte.

4.4.2 Konfidensialitet og anonymitet

Prinsippet om konfidensialitet innebærer at informantene som blir gjort til gjenstand for forskning har krav på at all informasjon de gir blir behandlet konfidensielt NESH (2016). Det innebærer også at forskeren må anonymisere alle personidentifiserbare opplysninger

⁸ Se vedlegg 2

slik at deltakernes identitet holdes skjult. Dette gjelder både under transkriberingen og under presentasjon av resultater. Studenten har i denne studien etterkommet disse kravene ved å ha laget kodenavn på alle informantene. Koblingsnøkkelen har blitt oppbevart separat fra øvrige data, og alle data har blitt oppbevart på en kryptert lagringsenhet. På denne måten har det ikke vært noen mulighet for andre enn studenten å identifisere noen av deltakerne i studien.

4.5 Datainnsamling

4.5.1 Personlig intervju

Etter at informert samtykke var inngått deltok hver enkelt informant i et intervju. Personlig intervju ble valgt som metode fremfor gruppeintervju, fordi den typen kommunikasjon som oppnås i en personlig samtale får frem informantenes individuelle meninger og tanker, uten at de blir påvirket av andre (Coleman, 2012). Informantene fikk tilsendt intervjuguiden⁹ på forhånd, slik at de kunne sette seg inn i spørsmålene i forkant av intervjuet. I intervjuguiden var spørsmålene ferdig utformet og tematisert, mens rekkefølgen på temaene ble justert under selve gjennomføringen av intervjuet. En slik åpen og dynamisk samtale ga informantene mulighet til å belyse forskningsspørsmålet gjennom nye vinklinger og temaer. Studenten som intervjuer fulgte informantenes fortelling, samtidig som en viss struktur sørget for at viktige spørsmål ble besvart.

4.5.2 Gjennomføring

Intervjuene ble gjennomført med hver enkelt informant på tomannshånd unntatt i ett enkelt tilfelle hvor to informanter ble intervjuet sammen. Dette ble gjort av hensyn til tid og bekvemmelighet. Det ble med andre ord gjennomført 11 intervjuer med 12 informanter. Intervjuene hadde en semistrukturert oppbygging, det vil si at de var basert på en intervjuguide med forhåndsbestemte spørsmål, men med mulighet for oppfølgingsspørsmål ut i fra hva informantene svarte. Intervjuguiden ble forfattet på bakgrunn av liknende studier gjort i Sverige (Skogbert, 2009; Wranne, 2001), med utgangspunkt i problemstillingen til denne oppgaven, og finjustert etter gjennomført pilotintervju. Pilotintervjuet ble

⁹ Se vedlegg 3

gjennomført med en medstudent, og bidro til erfaring i intervjurollen, samt justering av intervjuguiden.

Intervjuene ble gjennomført etter avtale med den enkelte, i perioden 9. oktober til 8. november 2017. Alle samtaler ble gjennomført ansikt-til-ansikt og tatt opp på lydopptaker med informantenes samtykke. I forkant av intervjuene ble informantene informert om intervjuets forløp og hensikt. Gjennomsnittlig hadde intervjuene en varighet på 34 minutter. Alle intervjuene ble gjennomført på informantenes arbeidssted, noen ganger på deres kontor, andre ganger på et møterom.

Underveis tilstrebet intervjuer å stille relevante oppfølgingsspørsmål og ikke komme med antakelser eller ledende spørsmål. Etter gjennomføringen av de første intervjuene ble noen av spørsmålsformuleringene omgjort, og flere spørsmål lagt til.

Etter at lydopptakeren ble slått av fortsatte gjerne samtalen en liten stund. Likevel var det ingen av informantene som endret sin historie eller på noen annen måte kom med andre oppfatninger om temaene. Det kan derfor antas at tilstedeværelsen av lydopptakeren ikke hadde noen betydning i forhold til svarene informantene kom med. Dette er med på å styrke validiteten til studien (Ryen, 2002, s. 113-114).

4.5.3 Transkribering

En transkripsjon er, ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 206, 210) en omforming av en muntlig samtale til en skriftlig tekst som strukturerer samtaler slik at de er bedre egnet til analyse. Transkriberingene ble gjort kort tid (maksimalt en uke) etter hvert intervju. Samtalene ble skrevet ned tilnærmet ordrett. Noen ting, som for eksempel småord mellom setninger som ”ja”, ”ikke sant” osv., samt vokaliseringer som ”eeh” og ”hmm”, ble utelatt. I tilfeller der svarene var særlig muntlige i formuleringen ble disse omformulert til grammatisk korrekte setninger, uten at dette gikk ut over meningen i utsagnene. Denne transkriberingsmetoden ble valgt fordi det var *innholdet* i svarene som var av størst betydning, ikke hvordan de ble formulert. Samtidig var det viktig at informantenes meninger ikke forsvant i omformuleringene som ble gjort. Transkripsjonene ble derfor sendt til den enkelte informant for gjennomlesing og godkjenning. Dette bidro samtidig til å styrke prosjektets validitet. I de tilfellene der informantene ikke ga noen tilbakemelding på transkripsjonene ble det tolket som at den var godkjent. Transkripsjonene i sin helhet er ikke

vedlagt fordi de inneholder opplysninger som kan være personidentifiserende, men enkelte utdrag er gjengitt¹⁰.

Et viktig aspekt i forhold til transkriberingene er at mye informasjon allerede på dette stadiet har gått tapt (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 205). I overgangen mellom personlig samtale og lydopptak mistes informasjon om kroppsspråk og ansiktsuttrykk, og i overgangen mellom lydopptak og transkripsjon forsvinner informasjon om stemmeleie, intonasjon og åndedrett. Som nevnt tidligere er det innholdet i utsagnene som er viktige, ikke hvordan informantene oppførte seg. Intervjuenes tema var ikke av en slik art at mening ble formidlet gjennom ironi, nøling eller kroppslige gester. Derfor ble det ikke ansett som viktig å inkludere informasjonen beskrevet ovenfor.

Transkriberingen ble gjort av studenten selv. Dette ble valgt fordi det ivaretar bedre forståelse av datamaterialet, samt at studenten lærte mye om sin egen intervjustil og dermed var bedre i stand til å justere denne underveis i prosessen. I tillegg vil transkriberingen sette i gang prosessene med å lytte og analysere materialet (Ryen, 2002, s. 111).

4.6 Analyse

Det er lydopptakene og transkripsjonene som danner grunnlaget for analysen. Kvale og Brinkmann (2015, s. 215) forklarer at hensikten med analysen er å få frem den implisitte oppfatningen av kvalitativ forskning gjennom å avdekke meningen med spørsmålene og forutantakelsene som ligger bak.

4.6.1 Tematisk analyse

Med bakgrunn i studiens formål ble det valgt å utføre en tematisk analyse. Tematisk analyse er en metode som beskriver datamaterialet som helhet, fremfor en detaljert utgreiing av et spesifikt aspekt. Denne metoden ble valgt på grunnlag av Braun og Clarks (2006, s. 83) argumentasjon om at en slik fremgangsmåte vil være særlig hensiktsmessig i et lite utforsket område, eller når deltakernes meninger om temaet ikke er kjent. Begge aspektene er gjeldene for dette prosjektet, og derfor ble denne metoden ansett som aktuell.

¹⁰ Se vedlegg 4.

Thagaard (2013, s. 157, 181) forklarer at en tematisk analyse baserer seg på sentrale tema som er fremkommet av datamaterialet gjennom en kodingsprosess (forklart nedenfor). Braun og Clarke (2006, s. 78) argumenterer for at den tematiske analysen bør bli regnet som en grunnleggende metode innenfor kvalitativ forskning. Tematisk analyse er hensiktsmessig i forhold til å identifisere, analysere og rapportere mønstre (temaer) innenfor datamaterialet (Attride-Stirling, 2001, s. 387; Braun & Clarke, 2006, s. 79). Den tematiske analysen kan brukes på tvers av en rekke teoretiske og epistemologiske tilnærmelser, og gjennom denne teoretiske friheten fungerer den tematiske analysen som et nyttig forskningsverktøy som kan bidra til rikelig og detaljert datamateriale (Braun & Clarke, 2006, s. 78). Siden tematisk analyse ikke er viet noe eksisterende teoretisk rammeverk kan den benyttes innenfor ulike teoretiske rammer, og på ulike måter innenfor dem (Braun & Clarke, 2006, s. 81). Det er viktig å tydeliggjøre hvilken teoretisk posisjon den tematiske analysen har (Braun & Clarke, 2006, s. 81). Maxwell (2013, s. 39) beskriver det teoretiske rammeverket som den litteraturen som beskriver det fenomenet som studeres, med andre ord den forskningen som allerede finnes på feltet. Det teoretiske rammeverket er her presentert i kapittel 2. I avsnittet under forklares hvordan den tematiske analysen er anvendt.

4.6.2 Analysen i praksis

Det finnes ingen eksakt "oppskrift" på hvordan den tematiske analysen kan benyttes. En flertrinnsprosess er beskrevet hos flere forskere (Braun & Clarke, 2006, s. 86-93; Maxwell, 2013, s. 105-115; Ryen, 2002, s. 148-159; Thagaard, 2013, s. 182). Den foreliggende analysen baserer seg på en kombinasjon av disse, hvor det ble søkt etter meninger og mønstre i teksten. Dette var svært tidkrevende, men det var til gjengjeld denne prosessen som la grunnlaget for resten av analysen. De ulike fasene av analysen gjøres rede for nedenfor.

Den første fasen handlet om å bli kjent med datamaterialet. Siden informasjonen ble innsamlet og transkribert av studenten selv, var dataene kjent idet analysen ble igangsatt. Likevel ble de gjennomgått nøye, gjennom først transkribering og senere gjentatte aktive gjennomlesinger. Tanker fra lesingen ble notert ned underveis.

Den andre fasen innebar å generere koder til teksten. Dette er en meningsfortetting som ble gjennomført ved at påstander og meninger som informantene kom med ble tildelt en beskrivende kode (Ryen, 2002, s. 148). Koden fungerte som en samlebetegnelse på hva

informanten snakket om i den eller de setningene. Et eksempel på dette er at sitatet ”*Det er klart at det er veldig mye tidspress – ikke minst på konservatorene*” fikk koden ”tidspress”. Alt datamaterialet ble med dette inndelt i forskjellige kodegrupper. Der det var mulig ble koden navngitt av et av ordene som informanten selv brukte, slik som i eksempelet over.

I den tredje fasen ble kodene omgjort til overordnede temaer (Ryen, 2002, s. 149). Noen ganger ble en kode direkte omgjort til et tema, mens i andre tilfeller ble koden et slags undertema. For eksempel havnet koden ”tidspress” under temaet ”tid”. Deretter ble alt datamaterialet sortert etter temaene ved at sitater ble klippet ut og limt inn i separate dokumenter viet hvert tema. Resultatet var 8 dokumenter med temaene: Økonomi, ressurser, kommunikasjon, lokalisering, personlig relasjon, målsetting, tid og generasjon.

Den siste fasen begynte da temaene var fullstendig gjennomarbeidet og bestod av at resultatene fra analysen ble formulert og skrevet ned. Resultatene kan leses i kapittel 5 nedenfor.

4.6.3 Refleksjon og kritisk vurdering

Som alle kvalitative analysemetoder har den teoretiske analysen også sine svakheter. Metodens fleksibilitet kan være både en fordel og en ulempe. For noen kan fleksibiliteten oppfordre til å være innovativ, mens for andre kan det bety mangel på struktur (Silverman, 2006). Det kan være vanskelig å evaluere forskningen og sammenlikne den med andre studier hvis det ikke er klart hvordan analysen ble gjennomført, i forhold til teoretisk og vitenskapsteoretisk perspektiv. Braun og Clarke (2006, s. 94-95) understreker viktigheten av å gjennomføre en ordentlig analyse, viktigheten av at det eksisterer en sammenheng mellom kodene i kategorien, samt at forskeren velger overbevisende eksempler, sitater og utdrag for å demonstrere kategorien.

Andre svakheter kan knyttes til bruken av teoretiske perspektiv. Braun og Clarke (2006, s. 95) anbefaler å påse at det foreligger likhet mellom dataene og de analytiske antakelsene som blir gjort. Det skal også nevnes at forskerens forforståelse til en viss grad kan påvirke temaer som blir definert, i tillegg til oppgavens teoretiske perspektiv (Thagaard, 2013, s. 121). Gjennom arbeidet med intervjuene og transkripsjonene ble det tydelig at studenten hadde egne forforståelser, både i forhold til arkeologene og konservatorene. Den innsikten

medførte en økt bevissthet på objektivitet i forhold til analysen, slik at forforståelsene skulle prege så lite av oppgaven som mulig.

4.6.4 Vitenskapelige premisser

Validitet

Validitet er direkte knyttet til tolkningen av data innenfor den kvalitative forskningen, og handler om gyldigheten av de tolkningene som blir gjort. Validiteten etterspør om tolkningene og forståelsen av innhentet data er gyldig i forhold til den virkeligheten som er blitt studert (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276; Thagaard, 2013, s. 204-205). I dette prosjektet har studenten vært bevisst sin rolle for å ivareta intervjuenes og analysens validitet. I tillegg ble transkripsjonene sendt til informantene for gjennomlesing og godkjenning. Dette ble gjort for å hindre misforståelser og at meninger eller synspunkter gikk tapt i transkriberingen.

Noen ganger kan validiteten trues ved at forskeren ikke har gjort forsøk på å diskutere avvikende tilfeller i resultatene, men kun har fokusert på de svarene som passer i forhold til problemstillingen (Maxwell, 2013, s. 124; Ryen, 2002, s. 21). Det er forsøkt å unngå det i denne oppgaven, nettopp gjennom å trekke frem avvikende resultater, i tillegg til de konsistente, og se på deres betydning i forhold til hverandre.

Kriteriene for utvalget er også med på å styrke studiens validitet. Hvis dette studiet hadde inkludert for eksempel arkeologer som aldri hadde samarbeidet med konservatorer så ville ikke svarene vært representative i forhold til problemstillingen, og studien ville blitt mindre valid. Informantene mottok ikke noen belønning for sin deltakelse. Dermed er det grunn til å tro at de ikke kun fortalte det de trodde intervjueren ville høre. Dette har bidratt til å styrke studiens validitet. I tillegg virket ikke informantene påvirket av at intervjuet ble tatt opp på lydopptaker, som nevnt ovenfor. Dette er også med på å gjøre studien mer valid, siden informantene ikke endret historie etter at lydopptakeren ble slått av, og dermed ikke viste tegn til å ha holdt noe informasjon tilbake (Ryen, 2002, s. 113-114).

Påvirkningskraften til arbeidsgiver kan ha en negativ effekt på validiteten. Dersom informantene følte seg presset av sin avdelingsleder direkte eller indirekte til å delta i studien vil ikke svarene være like valide. Det kan også påvirke validiteten negativt dersom

svarene til informantene har blitt påvirket av hva de trodde ville være gunstig for arbeidsgiver eller arbeidssted. Det var riktignok ingen indikasjoner på at noe av dette var tilfelle i noen av intervjuene, men det er likevel viktig å ta i betraktning.

Reliabilitet

Reliabilitet handler om hvorvidt forskningen gir inntrykk av at den er gjennomført på en pålitelig og troverdig måte (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276; Thagaard, 2013, s. 201). I utgangspunktet handler det om hvorvidt en annen forsker ville kommet frem til samme resultat hvis han eller hun benyttet samme metoder. Denne studiens reliabilitet ligger i nettopp dette kapitlet, hvor metodene er beskrevet så detaljert det lar seg gjøre. Thagaard (2013, s. 202) stiller imidlertid spørsmål om hvorvidt repliserbarhet er et relevant kriterium innenfor kvalitativ forskning. Repliserbarhet er, i følge henne, knyttet til en positivistisk forskningslogikk hvor nøytralitet fremheves som et relevant forskningsideal, og hvor resultatene ikke påvirkes av relasjoner mellom forsker og de som studeres. Thagaard kommer med et godt poeng, da det er vanskelig å få frem informantens personlige tanker og meninger om et tema uten at det etableres et tillitsforhold mellom forsker og informant. Det vil være umulig for andre å replisere denne studien, siden en annen forsker ikke vil få nøyaktig det samme forholdet til informantene. Det er dermed ikke sikkert at informantene ville gitt de samme svarene. Et annet poeng er at personlig informasjon om informantene i denne oppgaven er konfidensiell, slik at deres identitet er skjult. Det vil derfor være svært vanskelig for en annen forsker å ende opp med samme utvalg. Oppgavens reliabilitet forsvares likevel, selv om den ikke kan repliseres, fordi den kan reproduseres med forbehold om andre resultater.

I denne oppgaven er det gjort rede for hva som er referat fra intervjusamtaler, og hva som er studentens vurderinger og kommentarer. Sitater fra informantene skrives innenfor « » og annonseres tydelig. Studentens vurderinger og kommentarer kommer bare til syne i diskusjonskapitlet. Reliabiliteten kan styrkes gjennom at flere forskere samarbeider (Thagaard, 2013, s. 203). Det har ikke vært mulig i dette prosjektet, da denne masteroppgaven er et selvstendig arbeid.

5 Resultat

I dette kapitlet presenteres resultatene fra analysen som er gjort. Kapitlet er delt opp etter temaene som ble dannet under analysen, selv om mange av temaene overlapper.

Underkapitlene blir kortere og kortere fordi de er sortert etter hvor mye informantene snakket om temaene. Dette kan ha en sammenheng med temaenes betydning i forhold til samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer, og vil bli diskutert i neste kapittel. Det mest diskuterte temaet er kommunikasjon, dette presenteres først.

5.1 Kommunikasjon

Mange av svarene viser at flere av arkeologene og konservatorene opplever at de stort sett har en god kommunikasjon med hverandre, og det er det temaet som informantene til sammen snakket mest om. Kommunikasjon fremkommer som den viktigste nøkkelen til godt samarbeid, og samtidig den største kilden til konflikter. Begge gruppene, både arkeologene og konservatorene, understreker at for å få til et godt samarbeid må det ligge god kommunikasjon til grunn. Men hva kjennetegner god kommunikasjon?

En informant sa: «folk har respekt for det vi holder på med, og viser god forståelse». Med dette sitatet har vedkommende fremhevet to av nøkkelkriteriene til god kommunikasjon, nemlig respekt og forståelse. Og nettopp *forståelse* er et ord som dukker opp mange ganger, i form av at informantene føler den andre profesjonen mangler forståelse. Arkeologene savner konservatorens forståelse for den kompliserte utgravningssituasjonen, for det begrensede budsjettet og den korte tidsfristen. Konservatorene på sin side ønsker arkeologens forståelse for at konservatoren må kunne forberede seg og for mulighetene som ligger i konservering i forhold til for eksempel analytiske behandlinger som kan bidra med informasjon om gjenstanden.

To arkeologer og en konservator trekker frem at det er helt avgjørende at konservatoren har erfaring med og forståelse for feltsituasjonen. Som konservatoren sier: «det nytter ikke å stå der med fint silkepapir og skulle pakke inn hver gjenstand perfekt når det regner sidelengs og blåser 20 sekundmeter». Den ene arkeologen sier: «Jeg tror det er kjempeviktig. Praksis. Å ha vært ute i felt selv, å ha prøvd det. Det tror jeg gir utrolig mye, hvis ikke tror jeg man har en vanskelig forståelse for hva vi egentlig gjør, hva det er vi holder på med».

Konservatoren sier også: «Jeg føler at det ofte er slik at konservatorene ikke forstår, og det gjør at vi synes arkeologene tar dumme avgjørelser». For å oppnå forståelse er det med andre ord nødvendig med god kommunikasjon. På den andre siden kan mangel på kommunikasjon føre til dårlig forståelse, som igjen kan være en av hovedkildene til konflikter og dårlig samarbeid.

Flere av informantene kobler kommunikasjon sammen med generasjon, i form av at de synes det er vanskeligere å kommunisere med den eldre generasjonen i den andre profesjonen. For eksempel forteller en konservator at de yngre arkeologene har større forståelse for at konservering er en hel prosess, ikke bare en del av et arbeid. Samme konservator sier også: «jeg vet om mange konservatorer som føler at det ikke er forståelse og respekt hos den eldre generasjonen». Generasjonsforskjeller utdypes i et eget underkapittel.

Når det gjelder kommunikasjon som kilde til konflikter så påpeker én konservator at det er veldig enkelt å skape konflikt hvis man vil. Konservatoren understreker at det er viktig i slike tilfeller å gå inn i seg selv, og tenke etter om det virkelig er nødvendig å skape den konflikten.

En annen faktor som nevnes i forhold til kommunikasjon er at arkeologer og konservatorer ofte snakker «forskjellige språk», og at dette potensielt kan føre til misforståelser. En konservator sier for eksempel at det handler om å tolke hva arkeologene egentlig trenger hjelp til, en annen sier at «det er et spørsmål om å uttrykke seg slik at man forstår hverandre. Det hjelper for eksempel ikke hvis vi snakker veldig mye om kjemi eller fysikk».

5.2 Ressurser

Med ressurser menes blant annet kapasitet, kunnskap og utdanning. I forhold til disse undertemaene er det mye fokus på tilgjengelighet og kunnskap. Konservatorene føler blant annet at de kan bidra med spesialisert kunnskap som arkeologene ikke nødvendigvis innehar, og at det er avgjørende at konservatoren er tilgjengelig – enten fysisk eller på telefon. Arkeologene nevner også at konservatorene kan bidra med kunnskap de selv ikke har, og at konservatoren kan gi råd og veiledning. En arkeolog nevner at en direkte konsekvens av for lite kunnskap kan være at gjenstander blir ødelagt fordi arkeologene kontakter konservatorene for sent. I forhold til gjenstandenes beste understreker en annen arkeolog at det er viktig å ha konservatorenes kompetanse tilgjengelig så tidlig som mulig.

Det er også her viktig med selvinnsikt, at man innser at man ikke alltid har rett kompetanse, og at man da kontakter én som har det. En arkeolog nevner et eksempel på dette: «Det kan selvfølgelig være gjenstander som glipper, der man tror selv at man har ganske god kontroll på hvordan det skal oppbevares, men så viser det seg, etter flere måneders oppbevaring, at det ikke stemte».

Flere av konservatorene har bidratt til en kunnskapsutvikling hos arkeologene, ved at de har holdt feltkurs og produsert felthåndbøker med enkel informasjon om feltkonservering. Dette har generelt blitt godt mottatt, med unntak av et tilfelle hvor en arkeolog opplevde en negativ holdning blant de andre arkeologene i forhold til hvor mye tid som gikk med til konservering.

En annen ressurs som nevnes flere ganger er kapasitet. Konservatorene understreker viktigheten av blant annet å ha riktig og nok lagringskapasitet – både i forhold til samarbeid og selvsagt for bevaring av funnene. Bedre kapasitet vil ta presset av en del konfliktfylte situasjoner om blant annet prioritering av hvilke gjenstander som skal tas vare på. En arkeolog nevner at «stressituasjoner kunne vært unngått hvis man hadde hatt flere folk og bedre råd». Vedkommende sier også at det handler om utstyr og tilgang på lokaler.

Flere av både arkeologene og konservatorene påpeker at det er viktig at arkeologene er klar over hvilke muligheter som finnes i form av analysemetoder, og hvor mye informasjon konservatorene kan få fra en gjenstand.

Andre ting som blir trukket frem er problemer ved midlertidige ansettelse, blant annet ved at informasjon og kunnskap ikke blir videreformidlet, problemer ved lav bemanning og viktigheten av å ha en kontaktperson å forholde seg til.

5.3 Tid

Sammen med kommunikasjon og ressurser fremstår tid som en av de viktigste faktorene som påvirker samarbeidet. Både arkeologene og konservatorene opplever tidspress, og det kan være problematisk på flere måter. For eksempel antyder en konservator at arkeologene har hatt tilfeller der de ikke har ringt konservator, fordi konservatoren «har det så travelt». En arkeolog bekrefter at det stadig hender at arkeologer velger å ikke ta kontakt med konservator på grunn av tidspress eller dårlig kommunikasjon.

De andre konservatorenes svar viser at de fleste generelt er klare over denne problemstillingen, og derfor er bevisste på å ikke bruke unødvendig lang tid når de først kommer ut i felt. En arkeolog sier: «De vil at vi skal ta det med ro, og vi vil gjerne gjøre ting veldig hurtig». En konservator har samme oppfatning: «De har noen ganger ønske om å få ting overstått fort, mens vi vil stå og tenke litt over hvordan det skal løses».

Noen av konservatorene opplever at når de har blitt tilkalt av arkeologene, så har alt arbeid i den aktuelle strukturen stanset. Dette er som regel ikke arkeologene særlig fornøyde med, fordi tidspresset øker, og det kan potensielt komplisere samarbeidet.

Et siste problemområde i forhold til tid er at noen av arkeologene ikke er flinke nok til å gi beskjed i god nok tid, slik at det fører til press på konservatorene. Samtidig erfarer en arkeolog at konservatorene ikke er flinke nok til å estimere hvor lang tid en konserveringsbehandling kan ta. I følge arkeologen gjør dette det vanskelig å planlegge og budsjettere.

5.4 Økonomi

Et gjentakende tema i forhold til økonomi, særlig hos konservatorene, er problemene som er knyttet til at det ikke blir budsjettert tilstrekkelig for konservering, hvis det blir budsjettert for konservering i det hele tatt. Arkeologene forteller at de pleier å budsjettere for konservering dersom de forventer store funnmengder, men erfaringsmessig viser det seg ofte at det ikke er satt av nok penger. I noen tilfeller er konservatorene med i planleggingsfasen, men også i de tilfellene kan de fortelle at det er vanskelig å budsjettere fordi de har så lite penger å gå på.

Flere av arkeologene peker på at mye av problemene skyldes at Riksantikvaren gir budsjetter med for små rammer. Som en arkeolog sier: «Vi må hele tiden avveie [...] hva vi har råd til, rett og slett. Det er ingen andre som kommer og tar den regningen etterpå, for å være snille. Der ligger det mye grums, og mye av kilden til irritasjon».

5.5 Målsetting

I intervjuene ble det snakket en del om at konservatorene og arkeologene ofte har forskjellige mål eller agendaer. Én arkeolog forklarer at «For konservatoren er det

gjenstanden som er målet, men for oss [...] er det kanskje ikke så mye gjenstanden, men stratigrafien som er målet». Nesten alle informantene gjør et poeng av hvor viktig det er å informere hverandre om målene, om hvilke ønsker og ambisjoner arkeologene eller konservatorene har for utgravningen.

5.6 Generasjonsskiller

Temaet generasjon har så vidt vært berørt i delkapitlet om kommunikasjon. Det ble nevnt at eldre arkeologer og konservatorer viser mindre forståelse for konservatorenes arbeidssituasjon enn de yngre. Dette er oppfatninger som går igjen hos mange av informantene, både arkeologer og konservatorer. Flere forklarer at den eldre generasjonen ikke er like enkel å jobbe med, blant annet fordi de eldre har sine rutiner og ikke er villige til å bryte disse, samt at de ikke er like åpne for nye metoder som den yngre generasjonen kan være. En arkeolog sier: «Vi merker generasjonsskillet blant annet på åpenhet for nye metoder. [...] At man ikke bare gjør ting slik man alltid har gjort det».

Flere kobler generasjon sammen med respekt. En konservator sier for eksempel: «de unge begynner å få respekt for faget konservering. [...] tidligere var holdningen litt mer at konservatoren var bare en sånn tekniker, en håndverker, mens i dag kan de godt se at vi har samme utdannelsesnivå som dem».

5.7 Lokalisering

Selv om geografisk lokalisering ikke er like hyppig omdiskutert som for eksempel kommunikasjon, fremstår det ikke som mindre viktig. Tvert imot forklarer informantene at den geografiske beliggenheten har mye å si for samarbeidet. I de tilfellene konservatorene og arkeologene ikke holder til i samme bygg, kan informantene fortelle at terskelen for å ta kontakt er generelt høyere enn de antar den ville vært dersom de var nærmere hverandre. En konservator sier det nokså eksplisitt: «Vi kunne kanskje hatt et litt tettere samarbeid hvis vi hadde vært nærmere hverandre fysisk». En arkeolog har samme oppfatning: «Hadde vi vært samlokalisert så hadde det vært mye enklere, for da hadde laben ligget i samme bygg. [...] Det er ikke langt å gå herfra, men det er klart det er en ganske stor barriere, det å måtte gå ut».

5.8 Personlig relasjon

Svarene informantene har gitt indikerer at det å ha et personlig forhold har mye å si for samarbeidet. Det kan være lettere å samarbeide med noen du kjenner, men samtidig forteller en konservator at det kan være lettere å være profesjonell med noen du ikke kjenner.

Likevel svarer de fleste informantene at en personlig relasjon er nødvendig for å få til et godt samarbeid. En konservator forteller at man ringer eller sender mail oftere om småting dersom man har et personlig forhold. En arkeolog sier: «Nå kjenner jeg veldig mange av de fra før [...] så det koster meg veldig lite å spørre om ting».

5.9 Andre resultater

Samtalene med informantene viser at konservatorene stort sett blir kontaktet av arkeologene først når det skjer noe spesielt i felt. Arkeologene forklarer at et spesielt tilfelle kan være funn av organisk materiale eller metall. Kun i enkelte tilfeller er konservatorene involvert allerede i startfasen. Flere av konservatorene har sagt at de gjerne kunne tenke seg å bli involvert tidligere, mens andre synes det er bra nok slik det er.

De fleste informantene mener det hadde vært en fordel om arkeologene får opplæring i grunnleggende feltkonservering allerede i utdannelsen. Samtidig mener mange av arkeologene at det er en stor fordel dersom konservatoren har kjennskap til den arkeologiske prosessen og feltarkeologi.

Det var stor forskjell i arkeologens holdninger til gjenstandene. Noen arkeologer virket nokså opptatte av gjenstandene, og var interessert i bevaringen av disse, mens andre ga uttrykk for at de ikke så helt poenget med dem. Den sistnevnte gruppen var mer interessert i helheten, altså all informasjon som kan finnes i gjenstandenes kontekst, i stratigrafien. Det var også stor forskjell i arkeologenes holdning til konservering – i forhold til at noen virket interessert i å lære, mens andre ikke var det. Helt konkret nevnte en arkeolog at vedkommende brukte ”sin” konservator til å få litteraturtips. En annen arkeolog nevnte også litteratur, men da i forhold til at vedkommende ikke oppsøkte den. Som arkeologen sa: «Det er ikke slik at vi setter oss ned og leser heller, det er i utgangspunktet veldig vanskelig for vi vet ikke hvor vi skal begynne».

5.9.1 Bevaringen av funnene

Alle informantene som ble intervjuet i denne studien svarer bekreftende på at de mener samarbeidet har en påvirkning på bevaringen av funnmaterialet. En arkeolog nevner at dersom kommunikasjonen er dårlig vil det på ingen måte gagne funnene. Hvis dialogen er god og konservatoren kan dele sin kunnskap vil det gagne funnene. En annen arkeolog påpeker at mangel på kommunikasjon kan påvirke funnbevaringen ved at arkeologer ender opp med å oppbevare gjenstander på feil måte. Vedkommende utdyper at dette kan bidra til å fremskynde nedbrytningsprosessene. Arkeologene nevner også at mangel på kommunikasjon fører til at informasjon ikke kommer frem til feltarbeiderne slik at gjenstander blir ødelagt.

En konservator sier: «Jeg tror det er et veldig viktig punkt i gjenstandens liv, det øyeblikket den blir tatt opp av jorden. [...] Der sitter konservatorene på en spesialkunnskap som ikke i samme grad ligger i arkeologenes utdanning». Vedkommende fortsetter med å understreke at et godt samarbeid er viktig for at gjenstanden blir behandlet optimalt i forhold til videre bevaring. En annen konservator understreker at hvis ikke samarbeidet er godt blir ikke konservering prioritert. Vedkommende mener at det har alt å si å ha et godt samarbeid og et godt forhold til arkeologene og feltpersonalet. Videre har en konservator erfart at flere gjenstander blir funnet dersom konservatorene selv tar opp preparater og graver de ut.

6 Diskusjon

Internasjonalt har det de siste 30 årene skjedd en utvikling i forhold til det tverrfaglige samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer, som det ble vist i kapittel 3. Likevel går ikke samarbeidet alltid på skinner, så det er fortsatt behov for å sette temaet i søkelyset. I dette kapitlet vil opplevelsene om samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer i Norge (presentert i kapittel 5) diskuteres og settes i sammenheng med litteraturen presentert i kapittel 2 og 3. Grupperingen av temaer som ble gjort i kapittel 5 er ikke konsekvent da mange av temaene henger sammen og påvirker hverandre. Det oftest nevnte temaet er kommunikasjon, derfor vil kommunikasjon fungere som bindeledd mellom de andre temaene. Det vil bli diskutert hvordan de andre temaene kan påvirke kommunikasjonen, men først gis en definisjon av hva ”god kommunikasjon” er.

6.1 Hva er god kommunikasjon?

Glomnes (1991, s. 11) introduserer sin bok om kommunikasjonsteori med å forklare at den største utfordringen ved kommunikasjon er å forstå og gjøre seg forstått. Hun forklarer at kommunikasjon er en sosial handling som bringer og tar imot et budskap, og med det skaper et fellesskap (Glomnes, 1991, s. 42). Dette støttes av Aas (1996, s. 10). Et godt eksempel som nevnes hos Glomnes er at en kan være ekspert i grammatikk uten å være god til å kommunisere. Glomnes (1991, s. 58) betegner dette som manglende *kommunikativ kompetanse*. Kommunikativ kompetanse defineres som viten om hva som kan sies til hvem i hvilke sammenhenger og på hvilken måte. Kommunikativ kompetanse muliggjør forståelse hos den ene slik den andre ønsker å bli forstått (Glomnes, 1991, s. 59). Forutsetningene for kommunikasjon er felles språk og en enighet om hvordan det som sies skal forholdes til, mens en forutsetning for fellesskap er gjensidig anerkjennelse (Glomnes, 1991, s. 61, 94). Aas (1996, s. 14) nevner et råd for å lykkes med kommunikasjon, og det er å sette ord på tilsynelatende selvfølgeligheter. Alle har sine egne referanserammer, og det er ikke selvsagt at de er like forståelige for andre. For å forstå hverandre er det altså helt nødvendig å nevne selvfølgeligheter, og godta tilsvarende fra andre. Dersom slike antatte selvfølgeligheter ikke blir uttalt kan det føre til misforståelser. Dersom den andre parten ikke er enig i at det er en selvfølgelighet kan samtalen havne på usikker grunn (Aas, 1996, s. 14-15). Evnen til god

kommunikasjon handler om bevissthet og interesse for den andre, samt egen følsomhet, åpenhet og trygghet.

6.1.1 Hvordan oppnå god kommunikasjon?

Som det ble vist tidligere fremstår kommunikasjon i denne studien som den mest nevnte faktoren for både godt og dårlig samarbeid. Konservatorer og arkeologer har forskjellige tilnærminger og tradisjoner innenfor fagene, og det kan ikke forventes at alle er enige til enhver tid. Informantene nevnte at tillit er viktig for å få til en god kommunikasjon, men hvordan kan tillitt bygges?

Det vil variere fra person til person hva som kreves for å få tillitt til et annet menneske. Noen av informantene nevner respekt, noen nevner personlig forhold mens andre nevner kunnskap. Alle disse faktorene er nevnt av informantene i kapittel 5. Det kan være frustrerende å være avhengig av hverandre, og å ikke ha felles terminologi. Det er derfor viktig å være ærlig om egne svakheter og kunnskapshull. Det er nødvendig å erkjenne at man ikke er ekspert på alt.

Informantene forteller at konservatorene i hovedsak blir kontaktet når det skjer noe spesielt i felt. Dette samsvarer med resultatene fra blant annet Peachey (2016) og Skogbert (2009). Mange av konservatorene som ble intervjuet nevnte at de skulle ønske at de ble involvert tidligere i den arkeologiske prosessen, gjerne helt i startfasen. Kan dette bidra til bedre kommunikasjonsrutiner? Konservatorene i denne studien argumenterte for at de, dersom de ble involvert tidligere, kunne bidra med å utvikle budsjett og tidsplan, for som Seifert (2016, s. 205) nevner er det vanskelig å estimere omfang og kostnad av konserveringsbehandlinger, men uten en konservator tilstede er det nærmest umulig.

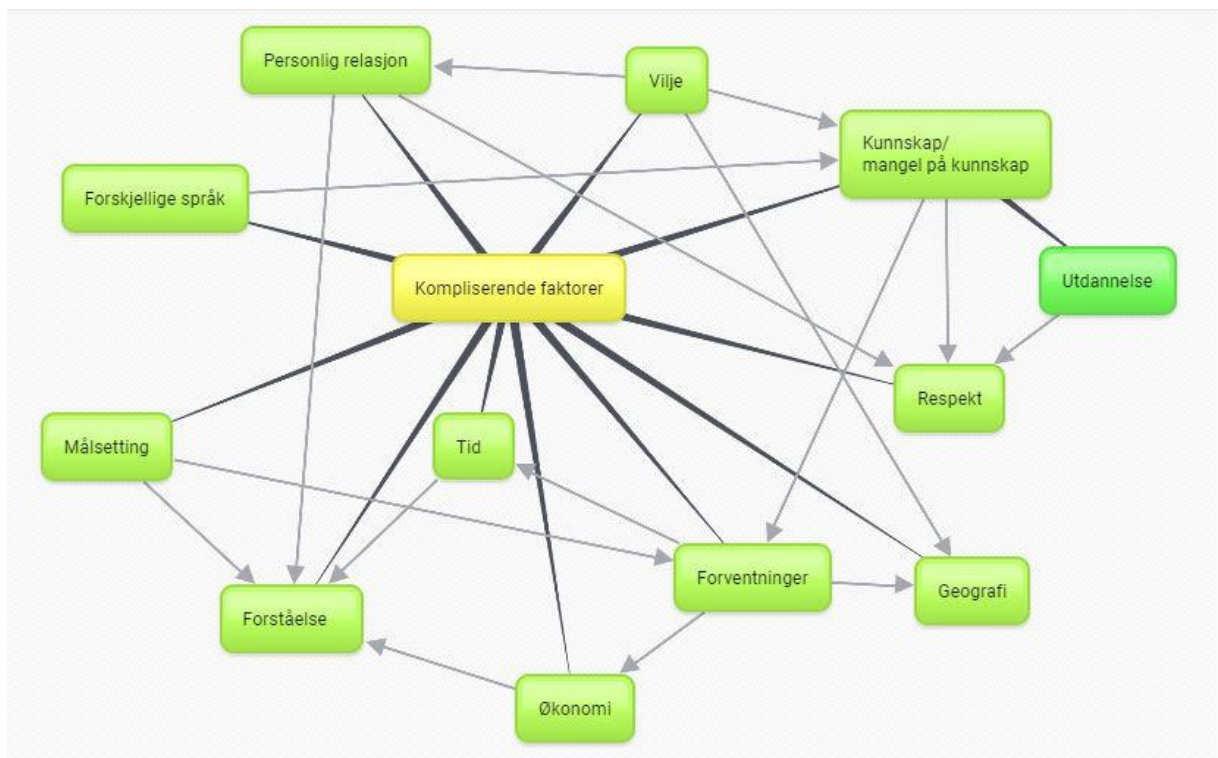
En arkeolog nevner at det er viktig å ha konservatorens kompetanse tilgjengelig så tidlig som mulig, fordi det vil være til det beste for gjenstandene. Med dette anerkjenner arkeologen at konservatoren har kunnskap som vedkommende ikke har selv, og viser både selvinnsikt og respekt for konservatoren.

Mange av informantene peker på at terskelen for å ta kontakt er mye lavere dersom det ligger en personlig relasjon til grunn. Flere sier at det er mye lettere å spørre om ting dersom man kjenner hverandre fra før. Kanskje er det dét som skal til for å få til bedre samarbeid?

På den annen side påpeker en konservator at vedkommende føler det er enklere å forholde seg profesjonell som konservator overfor arkeologene dersom det ikke foreligger noe personlig forhold. Uansett tyder svarene fra informantene på at i de tilfellene de opplevde godt samarbeid lå det et godt personlig forhold til grunn.

6.2 Kompliserende faktorer

Det er i denne studien avdekket mange faktorer som kan bidra til å komplisere kommunikasjon og samarbeid. Disse faktorene kan danne innviklede mønstre ved at de kan kobles sammen på mange måter. For eksempel kan *forventninger* henge sammen med både *tid* og *kunnskap*. Et eksempel på en sammenkobling av kompliserende faktorer er illustrert i figur 2.

Figur 2: Tankekart over kompliserende faktorer og forslag til sammenkoblinger

Under utarbeidelsen av tankekartet i figur 2 ble to typer komplikasjoner fremtredende: materielle hindringer og immaterielle hindringer. Disse kan deles opp som vist i figur 3.

Materielle hindringer	Immaterielle hindringer
Tid	Forventning
Penger	Respekt
Geografisk plassering	Forståelse
	Vilje
	Målsetting
	Kunnskap (herunder utdanning og felles språk)

Figur 3: Oversikt over fordelingen mellom materielle og immaterielle hindringer

Illustrasjonen i figur 2 fungerer som et bilde på hvor vanskelig det er å diskutere én faktor uten å nevne minst én til. Noen av kategoriene i figur 3 er nærmere drøftet i den følgende seksjonen.

6.2.1 Forskjellig/felles språk

Flere informanter nevnte at arkeologer og konservatorer snakker forskjellig språk.

Eksempler på dette er at arkeologene kan ha vanskeligheter med å forstå dersom konservatoren bruker tekniske begreper som for eksempel involverer kjemi eller fysikk¹¹. En konservator påpekte, som nevnt over, at det ofte handler om å forstå hva arkeologene egentlig vil, underforstått at vedkommende mente arkeologene ikke var flinke nok til å forklare. Det kan med andre ord virke som om noe av problemene knyttet til blant annet kommunikasjon kan kobles til hvordan arkeologene og konservatorene formulerer seg i samtale med hverandre. Som det ble vist tidligere er et felles språk et av kriteriene for å få til god kommunikasjon. Mangel på et felles språk, eller felles terminologi, kan dermed være kompliserende.

Arkeologene som Wranne (2001, s. 42) snakket med fortalte at de opplevde det som at konservatorene levde i en ”annen verden” og at de snakket et annet språk enn dem selv. Dette samsvarer med svarene som flere av informantene i foreliggende studie ga. Disse oppfatningene kan sees i sammenheng med stereotypene som ble nevnt i kapittel 3. En av stereotypene som ble nevnt er nettopp konservatoren som snakker et annet språk og arbeider med ting som ingen andre forstår seg på. Det er mulig stereotypene ligger til grunn for mange av oppfatninger disse yrkesgruppene har av hverandre, uten at den enkelte

¹¹ Dette er temaer som i mindre grad blir behandlet i grunnutdannelsen til arkeologene, mens konserveringsstudentene må ta kjemiemner for å komme inn på masterutdanningen.

nødvendigvis er klar over det. Funnene i foreliggende studie ser ut til å bekrefte teorien om stereotypenes innvirkning på samarbeidsrelasjonene (Caple, 2000, s. 184-185; Whalen, 2013, s. vii).

6.2.2 Vilje

Den foreliggende studien har vist at det kan være vanskelig å etablere et samarbeid på tvers av faggrenser. Særlig respekt og forståelse har vist seg som viktige faktorer, men det viktigste kriteriet er kanskje å være *villig* til å samarbeide. Uten den viljen er det vanskelig å komme noen vei.

Under analysen av intervjuene fremkom det en tydelig forskjell på innstillingene til informantene. Noen virket lite interessert i å samarbeide med den andre yrkesgruppen, de følte de klarte seg på egenhånd. Andre virket generelt lite interessert i å lære mer om det andre feltet. Samtidig var det noen som virket oppriktig interessert i det andre feltet, og søkte selv informasjon og samtale. Den siste gruppen var interessert i å samarbeide mer, blant annet for å få økt læringsutbytte. De så på den andre profesjonen som en kilde til ny kunnskap.

Når begge parter er interessert er det klart at kommunikasjonen går lettere. Funnene i foreliggende studie indikerer at det er lettere å være interessert i å samarbeide dersom det ligger en personlig relasjon til grunn.

6.2.3 Kunnskap/mangel på kunnskap

Samtidig som det er en fordel å ha respekt for den andre partens kompetanse er det nødvendig å erkjenne sine kunnskapshull, sine svakheter. Arkeologer og konservatorer har ulike spesialiteter, som nevnt i kapittel 2, som kan utfylle hverandre. Et tverrfaglig samarbeid vil dermed gi et mer helhetlig bilde av fortiden, som det ble nevnt tidligere. Dollery og Henderson (1996, s. 43) og Watson (2016, s. 14) peker også på at konservatorene innehar en ekspertise som gjør at de spiller en nøkkelrolle i tolkningen av det arkeologiske materialet. Det samme nevner flere av informantene. Dette kommer av at konservatoren for eksempel har tilgang på utstyr som kan bidra med analyse av materialene, noe som igjen kan gi viktig informasjon om gjenstandene.

Konservatoren er den som er best egnet til å identifisere problemer i forhold til bevaringen av gjenstander (Albini et al., 1996, s. 1), som et resultat av den spesialiserte utdannelsen. Arkeologen har nødvendigvis ikke de samme forutsetninger, og dette er det viktig å respektere, både for konservatoren og arkeologen.

Flere av informantene kunne fortelle at konservatorene hadde utviklet, eller hadde planer om å utvikle, en håndbok i feltkonservering som arkeologene kunne ta med seg og bruke som en guide eller et oppslagsverk. Det er både fordeler og ulemper med slike håndbøker, som nevnt i kapittel 1. Selvsagt er det en stor fordel at arkeologene tilegner seg kunnskap om konservering, men en ulempe kan være at arkeologene på sviktende grunnlag kan føle at de kan utføre bevaringstiltak godt nok, og dermed ikke tilkaller konservator der det er nødvendig.

Resultatene i studien indikerer at det er hensiktsmessig at de som planlegger utgravningen er klar over at det sjokket som funnmaterialet utsettes for når det graves ut og endrer miljø er uunngåelig. Dette støttes av Pedeli og Pulga (2013, s. 3) som understreker at det bør legges en plan i forkant for hvordan innvirkningen fra miljøskiftet kan minimaliseres. I flere tilfeller kan det være nødvendig at en konservator stiller med ekspertise i denne fasen. Selvsagt kan det være situasjoner hvor arkeologen har god nok kompetanse, men det er viktig å ha evnen til å se sine egne begrensninger. Undervurdering av behovet for forebyggende tiltak vil nesten alltid føre til fysisk og mekanisk nedbrytning og medføre at informasjon går tapt (Pedeli & Pulga, 2013, s. 4).

Utdanning

Arkeologene som ble intervjuet i forbindelse med denne oppgaven hadde forskjellig bakgrunn. Noen var utdannet i Norge, andre i utlandet. Noen var nokså nyutdannet, mens andre har arbeidet i flere tiår. Et fellestrekk mellom de som tok utdannelsen i Norge – uavhengig av tidspunkt – var at det i stor grad ikke var inkludert teori om funnhåndtering i programmet. En informant nevnte at det har funnes «et kapittel i en bok» som omhandlet funnhåndtering eller feltkonservering. Det har med andre ord ikke vært viet stor oppmerksomhet. De to som hadde tatt utdannelsen sin i utlandet hadde begge lært om funnhåndtering på et helt annet nivå.

Kanskje hadde samarbeidet vært lettere dersom arkeologene og konservatorene hadde lært mer om hverandres felt allerede i utdannelsen? På Universitetet i Oslo (UiO) er arkeologi og konservering nært knyttet sammen, ved at det er to studieretninger innenfor samme bachelor- og masterprogram (UiO, 2018a, 2018b). Det kan hende dette legger grunnlaget for et bedre samarbeid i fremtiden. De studentene som tar arkeologi på UiO i dag har mulighet til å velge fag fra Kulturarv- og Bevaringskunnskap (KUBE), men disse må velges som valgfag. Tilsvarende er det mulig for konserveringsstudenter å ta valgfag innenfor arkeologi.

6.2.4 Målsetting

Flere av informantene understreket viktigheten av å informere den andre parten om sin målsetting. Dette støttes av Dollery og Henderson (1996) og Caple (2000). O'Connor (1996) gjorde som nevnt tilsvarende erfaringer som indikerte at kommunikasjon er en nøkkelfaktor for å få til et godt samarbeid. Hun nevnte at jobben til konservatorene hadde vært mye lettere dersom de visste hva arkeologene var ute etter. I tillegg til å informere den andre parten om egne målsettinger er det nødvendig å ha forståelse og respekt for den andres. Caple (2000, s. 183) hevder at et effektivt samarbeid kjennes ved at begge parter forstår og respekterer den andres mål.

6.2.5 Forståelse

I tillegg til å ha forståelse for den andres mål har flere av informantene fremhevet viktigheten av at konservatorene har forståelse for den arkeologiske prosessen, og da i særskilt grad utgravningssituasjonen. Arkeologene har et stort press på seg i forhold til tid og økonomi, og det er viktig for dem at konservatorene forstår dette. En informant påpeker at forståelse for utgravningen og konteksten til gjenstandene også er viktig, da det kan påvirke valg av konserveringsbehandling. Mangel på forståelse kan bidra til å utvikle konflikter.

6.2.6 Forventninger

Det fremkom i kapittel 2 at i USA ble konservatorene ofte sett på som en teknisk rådgiver (Peachey, 2016, s. 21). Resultater fra foreliggende studie peker i retning av at arkeologer i Norge ikke deler dette synet, da en av konservatorene som ble intervjuet nevnte at dette er noe som hører fortiden til. Likevel nevner flere av arkeologene at de føler at de kan «gjøre

jobben selv». Dette kan henge sammen med at arkeologene ikke er kjent med mulighetene som ligger innenfor konservering. En årsak til dette kan være at de ikke er interessert, eller at de ikke er informert. Det handler både om å vise interesse for hverandres felt, og å kunne informere den andre parten om hvilke muligheter som er tilgjengelig. Arkeologer og konservatorer har forskjellig utgangspunkt, og dermed ulike mål, perspektiver og prioriteringer. Det er ikke gitt at den ene forstår seg på den andre uten videre.

En annen årsak til arkeologenes syn på egne konserveringsferdigheter kan være at det henger igjen fra tidligere. Det ble nevnt tidligere at det opprinnelig var et skille mellom den ”akademiske arkeologen” og den ”tekniske konservatoren” (O’Grady, 2017, s. 2). Matero (2008, s. 1) støtter denne teorien da han hevder at arkeologien lenge har neglisjert konserveringens tradisjon og historie. I Norge kan denne oppfatningen fortsatt ha forfeste, noe som underbygges av at ”teknisk konservator”, frem til nylig, var yrkestittelen til de som utøvde konservering (Bjørke, 2016). Kanskje har dette noe å gjøre med at konserveringsutdannelsen i Norge er relativt ny, og at den ikke lenge har vært på samme nivå som den arkeologiske utdannelsen? En konservator snakket om at vedkommende følte at de unge arkeologene hadde større respekt for konservering som profesjon, og at dette kunne henge sammen med at utdannelsen for konservatorer nå er på samme nivå som for arkeologene.

Zak (2004) peker på at forventningene arkeologene kan ha til konservatorene noen ganger kan være urealistiske. Arkeologene ser gjerne på konservatorene som noen som «kan alt», særlig innenfor konservering. Samme holdning ble observert hos flere av informantene i foreliggende studie. Zak understreker at det er viktig å ikke jobbe utenfor sitt ekspertområde uten videre. Dette kan henge sammen med det som ble nevnt tidligere om å kjenne sine svakheter, og viktigheten av å være ærlig om dem. Begge parter må anerkjenne at den andre parten kan mye som en selv ikke kan, og diskutere forventninger til hverandre.

6.2.7 Tid

Ut fra studiens analyser fremstår tid som et svært komplisert tema. Det involverer et stort konfliktpotensial hvor det kan være vanskelig å finne løsninger. Tilgang til nok tid fremstår noen ganger som den eneste muligheten til å unngå konflikter. Konservatorene forstår at arkeologene har det travelt, og arkeologene forstår at konservering er tidkrevende. Profesjonene forstår hverandre, men får ikke gjort noe med tidspresset. Hvordan kan

konflikten løses? Sette av mer tid i planleggingsfasen? Må man da øremerke tid til konservering slik at den ikke blir brukt på andre ting? Arkeologene har hatt tilfeller der de ikke har ringt konservator, fordi de «har det så travelt». Underliggende her er at konservatorene etter arkeologenes mening bruker lang tid, noe som kan gå ut over budsjett og tidsplan. Det virker som om det er en generell oppfatning at konservatorene bruker lang tid, mens arkeologene vil få gjort ting så fort som mulig. Arkeologene vil gjøre ting raskt fordi de er presset på tid og penger, og konservatorene vil ta seg tid fordi de vil sikre at gjenstandene får best mulig behandling. Det kan være vanskelig å sørge for at begge parter er fornøyde, så her er det igjen nødvendig med kommunikasjon. Partene må få den andre til å se sine synspunkt, og være villig til å inngå kompromisser. Studiens funn indikerer at mangel på kommunikasjon kan føre til unødvendig kompliserte og vanskelige situasjoner, men at mye kan løses gjennom samtale.

6.2.8 Andre refleksjoner

Resultater fra analysene tyder på at geografiske forhold spiller en rolle for samarbeidet mellom profesjonene. Informantene forteller at terskelen er mye høyere for å snakke sammen dersom de to avdelingene er fysisk adskilt. Flere understreker at samarbeidet hadde vært enklere å få til dersom de hadde holdt til i samme bygg. Dette er ikke alltid så lett å få til, da en hel avdeling ikke kan flyttes til et annet sted uten videre. Sannsynligvis er det flere årsaker til at avdelingene ligger akkurat der de ligger. Lav terskel for kommunikasjon vil muligens gjøre situasjonen enklere. Informantene nevner at en personlig relasjon kan bidra til å gjøre kommunikasjonen lettere.

De økonomiske aspektene ved utgravninger er kompliserte. De fleste informantene fortalte at begrenset budsjett ofte er et hinder for konservering. Det er bortimot umulig å få ubegrensede midler til konservering, men noen ganger kan det virke som om det er den eneste løsningen på det beskrevne tidspresset og interessekonflikten mellom profesjonene. På mange måter kan det virke som en håpløs situasjon. Kanskje må konservering få høyere prioritering, men da blir spørsmålet hva som må nedprioriteres. En mulig løsning kan være at konserveringen utvikler nye metoder som er bedre tilpasset situasjonen i felt. Åpenhet om budsjettet og årsaken for de prioriteringene som blir gjort ansees uansett som viktig, slik at alle parter har mulighet til å forstå de valgene som tas.

Informanter fra begge profesjoner kunne fortelle om generasjonsskiller som de oftest la merke til i situasjoner hvor det var snakk om å være oppdatert på nye teknikker og metoder. Den eldre generasjonen virket mindre interessert i å teste ut nye ting, og var generelt mindre samarbeidsvillige, ifølge informantene. Det har flere ganger blitt påpekt hvor viktig det er å ha kunnskap om den andre profesjonen. For å øke denne kunnskapen er det nødvendig for partene å snakke om de mulighetene som finnes på en konstruktiv måte.

Som det ble nevnt tidligere hevder Seifert (2016, s. 205) at det er et stort behov for konservator på arkeologiske utgravninger, særlig der det forventes store funnmengder. Et eksempel på en utgravning med store funnmengder i Norge er utgravningen av Skiringsal-Kaupangen (Kaupang). Der ble det valgt å ansette en konservator til prosjektet, og erfaringen var at konservatoren ble en viktig ressurs som bidro til å effektivisere rutinene i forhold til funnhåndtering (Skre, Pilø, & Pedersen, 2001, s. 25). Det er antakelig større behov for å ha konservator tilstede ved de utgravningene det forventes store funnmengder. Informantene kunne også fortelle at i de tilfellene de forventet større funnmengder ble konservator oftere kontaktet i forkant av prosjektet. Dette ble ikke bekreftet av alle informantene.

6.3 Innvirkning på funnene

Det har blitt nevnt at dårlig samarbeid kan føre til at arbeidsforhold blir ødelagt. I dette delkapitlet vil det diskuteres hvorvidt det kan gå ut over funnene også.

Samtlige av de som ble intervjuet i forbindelse med denne oppgaven svarte bekreftende da de ble spurt om de mente samarbeidet hadde en innvirkning på funnene. En arkeolog kunne for eksempel fortelle at mangelfullt samarbeid kan føre til at informasjon ikke kommer frem fra konservatorene til feltarbeiderne. Vedkommende hadde sett at gjenstander ble ødelagt som følge av dette. En konservator bekreftet at samarbeidet har stor betydning for gjenstandene og nevnte muligheten til røntgenfotografering som eksempel. Ved å ha tilgang til røntgen kan det bli enklere å prioritere hvilke gjenstander som skal tas vare på eller ikke. En annen arkeolog nevnte at gjenstander hadde blitt ødelagt som en konsekvens av at arkeologene ikke kontaktet konservatorene tidnok.

En arkeolog trekker inn kunnskap, og viktigheten av å se sine begrensninger og kunnskapshull. Vedkommende snakker om at arkeologer kan tro at de selv har god kontroll

på hvordan gjenstander skal oppbevares, men hvor det etter en tid viser seg at de tok feil. Arkeologen beskriver en situasjon hvor noen trodde de selv hadde tilstrekkelig kunnskap til å bevare funnene, men hvor det viste seg at det ikke stemte. En konsekvens av dette kan være at gjenstandene blir ødelagt i den grad at en god del informasjon går tapt. Dersom en konservator konsulteres øker sannsynligheten for å unngå slike situasjoner.

7 Konklusjon

Hensikten med denne oppgaven har vært å kartlegge hvordan arkeologer og konservatorer i Norge opplever samarbeidet, og om samarbeidet kan ha en innvirkning på bevaringen av det arkeologiske materialet. Problemstillingen var: *Hva mener arkeologer og konservatorer i Norge om samarbeid og om det kan ha en innvirkning på bevaringen av det arkeologiske materialet?* Det er nevnt flere ganger at samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer ikke alltid er uproblematisk, noe intervjuene med informantene har bekreftet. Resultatene fra denne studien har på mange måter bekreftet dette inntrykket. Arbeidet med intervjuene har vist at de arkeologene og konservatorene som ble intervjuet i all hovedsak er fornøyde med samarbeidet. Likevel nevnes flere kompliserende faktorer for samarbeid, både av informantene og i litteraturen. Disse faktorene er gjennomgått og diskutert i forhold til hverandre og den eksisterende forskningen.

Resultatene fra analysen peker på at tiden umiddelbart etter utgravning er kritisk for gjenstandene som blir gravd ut. Hva som gjøres i denne tiden er avgjørende for den videre bevaringen av funnmaterialet. Samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer ser ut til å spille en nøkkelrolle for hva som skjer med gjenstandene, fordi et dårlig samarbeid i verste fall kan føre til at informasjon om en gjenstand eller en kontekst går tapt.

Studiens beskrivelse av opplevelsen til arkeologer og konservatorer i Norge støttes av studier som er gjort internasjonalt. Kommunikasjon er løftet frem som den mest diskuterte, og kanskje viktigste, faktoren til både godt og dårlig samarbeid. Samtlige andre faktorer som kan påvirke samarbeidet kan, om ikke løses så i alle fall bedres, gjennom kommunikasjon.

Det er ikke denne oppgavens hensikt å fungere som en fasit for hvordan arkeologer og konservatorer skal samarbeide. Likevel oppfordres det til kommunikasjon. Oppgaven har vist hvor viktig det er å kommunisere med hverandre, særlig om ting som kan virke selvsagt, og betydningen av å ha forståelse og respekt for hverandres målsettinger.

Forslag til videre forskning

Gjennom arbeidet med denne oppgaven dukket det opp flere temaer som gjerne skulle blitt behandlet grundigere, men som måtte nedprioriteres av hensyn til tid og plass. Herunder er det listet opp noen temaer og spørsmål som studenten mener fortjener dypere undersøkelse.

Utdannelse: Hvordan blir tverrfaglig samarbeid behandlet i utdannelsen til henholdsvis arkeologi og konservering? Hva slags rolle spiller det at de to profesjonene har kunnskap om hverandres? Bør de to fagene arbeide tettere sammen med for eksempel felles fag?

Etiske retningslinjer: Hva sier de etiske retningslinjene til arkeologi om konservering og motsatt? Hva slags påvirkning har de etiske retningslinjene på hverdagen til arkeologer og konservatorer?

Funnenes innvirkning på samarbeidet: Resultatene indikerer at samarbeidet har en innvirkning på bevaringen av funnene. Men hva slags innvirkning er det snakk om? Er det forskjell på typen utgraving, eller ulike materialer? Hvor mange funn berøres og hva slags betydning har det for kunnskapen om det arkeologiske materialet?

Avsluttende kommentarer

Oppgaven gir innsyn i et felt det er gjort lite forskning på. Studien beskriver kvaliteter i samarbeidet mellom to profesjoner og peker på forhold som kan forbedre eller komplisere samarbeidet. Studien foreslår rammebetingelser som kan være med på fremme samarbeid mellom de to profesjonene.

Litteraturliste

- Aas, Kjell. (1996). *Tale er sølv - å tie er tull : kommunikasjon i dagliglivet*. Oslo: Cappelen.
- Albini, Romana, Cobau, Andreina Costanzi, & Zizola, Chiara. (1996). *Mamshit, Israel, and San Paolino alla Regola, Rome: What Cooperation or Interference Between Archaeologist and Conservator Can Achieve*. Paper presentert ved The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, Congress, 1996: Copenhagen.
- Attride-Stirling, Jennifer. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative Research*, 1(3), 385-405.
- Barclay, Marion H. (1990). An Art Gallery Conservator: Roles and Responsibilities. I Barbara A. Ramsay-Jolicoeur & Ian N. M. Wainwright (Red.), *Shared Responsibility* (s. 24-29). Ottawa: National Gallery of Canada.
- Bjørke, Anne. (2016). Konservator. *Store Norske leksikon*. Lastet ned fra <https://snl.no/konservator> [07.01.2018]
- Bourque, Bruce J., Brooke, Stephen W., Kley, Ronals, & Morris, Kenneth. (1980). Conservation in Archaeology: Moving toward Closer Cooperation. *American Antiquity*, 45(4), 794-799.
- Brandi, Cesare. (2005). *Theory of Restoration*. Firenze: Nardini Editore.
- Braun, Virginia, & Clarke, Victoria. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Caple, Chris. (2000). *Conservation Skills. Judgement, Method and Decision Making*. Oxon: Routledge.
- CiFA. (2014). Code of Conduct. *Chartered Institute for Archeologists*. Lastet ned fra <https://www.archaeologists.net/sites/default/files/CodesofConduct.pdf> [02.01.2018]
- Coleman, Liam. (2012). Interviewing Candidates: Group vs. Individual Interviews. Lastet ned fra <https://www.blueoctopus.co.uk/blogtopus/interviewing-candidates-group-vs-individual-interviews/> [12.01.2018]
- Corfield, Mike. (1996). *Preventive Conservation for Archaeological Sites*. Paper presentert ved The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, Congress, 1996: Copenhagen.
- Davis, Suzanne, & Chemello, Claudia. (2013). So Far Away From Me? Conservation and Archaeology. *AIC News: Newsletter of the American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works*, 38(1), 1, 3-4.
- Dollery, Diane, & Henderson, Jane. (1996). *Conservation Records for the Archaeologists?* Paper presentert ved The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, Congress, 1996: Copenhagen.

- E.C.C.O. (2003). E.C.C.O. Professional Guidelines (II). Lastet ned fra http://www.ecco-eu.org/fileadmin/user_upload/ECCO_professional_guidelines_II.pdf [15.12.2017]
- EAA. (2009). EAA Codes and Principles. Lastet ned fra https://www.e-a-a.org/EAA/About/EAA_Codes/EAA/Navigation_About/EAA_Codes.aspx?hkey=714e8747-495c-4298-ad5d-4c60c2bcbda9 [15.12.2017]
- Flick, Uwe. (2007). What Is Qualitative Research? I Uwe Flick (Red.), *Designing Qualitative Research* (s. 2-15). London: SAGE Publications, Ltd.
- Gaukstad, Even, & Holme, Jørn. (2005). Hovedaktørene i kulturminneforvaltningen. I Jørn Holme (Red.), *Kulturminnevern (Bind 1)* (Vol. 2). Oslo: Økokrim.
- Gilberg, Mark. (1987). Friedrich Rathgen: The Father of Modern Archaeological Conservation. *Journal of the American Institute of Conservation*, 26(2), 105-120.
- Glomnes, Eli. (1991). *Noen sier noe! : kommunikasjonsteori* (Vol. 60). Oslo: Landslaget for norskundervisning : Cappelen.
- Glørstad, Håkon. (2006). Steinalderundersøkelser. Faglig Program. *Varia 61*, 1-10.
- Grøn, Ole. (2017). Interdisciplinary reflections on repetitive distribution pattern in Scandinavian Mesolithic dwelling spaces. *Journal of Archaeological Science: Reports*. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jasrep.2017.08.021>
- Holme, Jørn. (2005). Generelt om loven. I Jørn Holme (Red.), *Kulturminneloven (Bind 2)* (Vol. 2). Oslo: Økokrim.
- ICOM-CC. (1984). The Conservator-Restorer: a Definition of the Profession. *International Council for Museums Committee for Conservation*. Lastet ned fra <http://www.icom-cc.org/47/about/definition-of-profession-1984/#.WjPuwEribIV> [15.12.2017]
- IFA. (2018). Code of Conduct. *Institute of Field Archaeologists*. Lastet ned fra https://pcwww.liv.ac.uk/~Sinclair/ALGY399_Site/ifa.html#code-of-conduct [02.01.2018]
- Johnson, Jessica S. (2001). The Improving Collaboration Between Conservation and Archaeology. *Cultural Resource Management - Conservation and Archaeology. Case Studies in Collaboration*, 24(6), 3-4.
- Klokkernes, Torunn. (2005). Konservering. I Einar Østmo & Lotte Hedeager (Red.), *Norsk Arkeologisk Leksikon*. Oslo: Pax Forlag.
- Konservering: behandling. (2016). *Store Norske Leksikon*. Lastet ned fra https://snl.no/konservering_-_behandling [05.01.2018]
- Kulturminneloven (2015). *Lov av 01.10.2015 om kulturminner (kulturminneloven)*. Lastet ned fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50>
- Kvale, Steinar, & Brinkmann, Svend. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lauvås, Kirsti, & Lauvås, Per. (1994). *Tverrfaglig samarbeid. Perspektiv og strategi*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Leigh, David. (1972). *First aid for finds*. Worcester: Rescue; Southampton, University of Southampton, Department of Archaeology.
- Leigh, David. (1978). *First aid for finds: a practical guide for archaeologists*. Hertford.
- Matero, Frank G. (2008). *Heritage, Conservation, and Archaeology: An Introduction*. Boston: AIA Site Preservation Program - Heritage, Conservation, and Archaeology. Lastet ned fra <https://www.archaeological.org/pdfs/Matero.pdf>
- Maxwell, Joseph A. (2013). *Qualitative research design : an interactive approach* (3 utg.). Los Angeles: Sage.
- NAM. (2017). Om oss. *Det Norske Arkeologimøtet*. Lastet ned fra <https://www.arkeologiinorge.no/om-oss/> [18.12.2017]
- Nardi, Roberto. (2010). *Conservation in Archaeology: Case Studies in the Mediterranean Region*. Boston: AIA Site Preservation Program - Heritage, Conservation, and Archaeology. Lastet ned fra <https://www.archaeological.org/news/hca/3328>
- NESH. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske kommisjoner.
- NSD. (2017). *Personvernombudet for forskning - meld prosjekt*. Lastet ned fra http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/index.html [11.10.2017]
- O'Connor, Sonia. (1996). *Developing a Conservation Strategy in a Rescue Archaeology Environment*. Paper presentert ved The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, Congress, 1996: Copenhagen.
- O'Grady, Caitlin R. (2017). *The Model Conservator - Unpicking the past to understand discipline development*. Paper presentert ved ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4-8 September 2017.
- Paterakis, Alice Boccia. (1996). *Conservation: Preservation versus Analysis?* Paper presentert ved The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, Congress, 1996: Copenhagen.
- Paterakis, Alice Boccia, & Harris, Lynn B. (2017). *ITAACI and education in conservation and archaeology*. Paper presentert ved ICOM-CC 18th Triennial Conference in Copenhagen, 4-8 September 2017.
- Paterakis, Alice Boccia, Roby, Thomas C., & Chemello, Claudia. (2014). *Interdisciplinary Studies: Archaeology and Conservation. Workshop Summary*. Paper presentert ved Archaeological Institute of America 115th Annual Meeting, Chicago, Illinois, January 2-5, 2014.
- Peachey, Claire. (2016). A Clear Case of Profiling: Defining Archaeological Conservation in the U.S. I Emily Williams & Claire Peachey (Red.), *The Conservation of Archaeological Materials. Current trends and future directions* (s. 17-23). Oxford: BAR Publishing.
- Pedeli, Corrado, & Pulga, Stefano. (2013). *Conservation Practices on Archaeological Excavations*. Los Angeles: The Getty Conservation Institute.

- Plenderleith, Harold J. (1998). A History of Conservation. *Studies in Conservation*, 43(3), 129-143.
- Price, Nicholas Stanley. (2013). Foreword. I Corrado Pedeli & Stefano Pulga (Red.), *Conservation Practices of Archaeological Excavations* (s. VIII). Los Angeles: The Getty Conservation Institute.
- Riksantikvaren. (2017). Kulturminneforvaltningen. Lastet ned fra <https://www.riksantikvaren.no/Om-oss/Kulturminneforvaltningen> [17.11.2017]
- Riksantikvaren. (2018). Kulturminneloven. Lastet ned fra <https://www.riksantikvaren.no/Veiledning/Lovverket/Kulturminneloven> [04.01.2018]
- Roby, Thomas C. (1996). *Site Conservation During Excavation: Stabilization and Consolidation of Roman Funerary Monuments in Carthage*. Paper presentert ved The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, Congress, 1996: Copenhagen.
- Rotroff, Susan I. (2001). Archaeologists on Conservation: How Codes of Archaeological Ethics and Professional Standards Treat Conservation. *Journal of the American Institute for Conservation*, 40(2), 137-146.
- Ryen, Anne. (2002). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- SAA. (1996). Principles of Archaeological Ethics. *Society for American Archaeology*. Lastet ned fra <http://www.saa.org/publicftp/PUBLIC/resources/ethics.html> [15.12.2017]
- Schiffer, Michael B., & Gumerman, George J. (1977). *Conservation Archaeology*. New York: Academic Press.
- Sease, Catherine. (1987). *A Conservation Manual for the Field Archaeologist. Archaeological Research Tools: Volum 4*. University of California, Los Angeles: Institute of Archaeology.
- Sease, Catherine. (1996). *A Short History of Archaeological Conservation*. Paper presentert ved The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, Congress, 1996: Copenhagen.
- Seifert, Betty. (2016). Community Involvement and Conservation Education. I Emily Williams & Claire Peachey (Red.), *The Conservation of Archaeological Materials. Current trends and future directions* (s. 205-207). Oxford: BAR Publishing.
- Silverman, David. (2006). *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction*. London: Sage.
- Silverman, David. (2013). *Doing Qualitative Research* (4 utg.). London: SAGE Publications.
- Silverman, David. (2016). Introducing Qualitative Research. I David Silverman (Red.), *Qualitative Research* (s. 3-14). London: SAGE.

- Skogbert, Madelene. (2009). *Verkställighets föreskrifter, uppdragsarkeologi och konservatorer – Konservatorns integrering inom uppdragsarkeologin* (kandidatuppsats), Göteborgs Universitet, Göteborg.
- Skre, Dagfinn, Pilø, Lars, & Pedersen, Unn. (2001). *The Kaupang Excavation Project - Annual Report 2001*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Smits, Vivian. (2017). *The Making of History – or the Synergy Effect Between Contract Archaeology, the Conservation Institute and Museums*. CeROArt. Lastet ned fra <https://ceroart.revues.org/5177>
- Solberg, Bergljot. (1999). Arven fra tre hundre generasjoner. Bruk og betydning i vår egen tid. *Forankring fryder - framtidsvern av fortidsminner. Bergen museums skrifter*, 2, 9-14.
- Solberg, Bergljot. (2016). Arkeologi. *Store Norske Leksikon*. Lastet ned fra <https://snl.no/arkeologi> [05.01.2018]
- SVK. (2017). GRASCA. *Studio Västsvensk Konservering*. Lastet ned fra http://www.vastarvet.se/tjanster_och_projekt/konservering/verksamhetsomraden/uppdragsarkeologi/grasca/ [27.12.2017]
- Thagaard, Tove. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Trøim, Isa. (2005). Kulturminneloven - et hundreårsminne. Faktorer som påvirket og styrte lovutviklingsarbeidet. *Årbok for Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring*, 159, 47-56.
- UiO. (2018a). Arkeologi og konservering (bachleor). *Studieprogrammer, Universitetet i Oslo*. Lastet ned fra <http://www.uio.no/studier/program/arkeologi-konservering/index.html> [07.01.2018]
- UiO. (2018b). Arkeologi og konservering (master - to år). *Studieprogrammer, Universitetet i Oslo*. Lastet ned fra <http://www.uio.no/studier/program/arkeologi-konservering-master/index.html> [07.01.2018]
- Watkinson, David. (1987). *First aid for finds: practical guidance for field workers*. Oxford: Oxbow.
- Watkinson, David, & Neal, Virginia. (1998). *First aid for finds*. Hertford; London: RESCUE -The British Archaeological Trust ; Archaeology Section of the United Kingdom Institute for Conservation with the Museum of London.
- Watson, John R. (2016). The Elements of Conservation: A Conceptual Model. I Emily Williams & Claire Peachey (Red.), *The Conservation of Archaeological Materiale. Current trends and future directions* (s. 11-15). Oxford: BAR Publishing.
- Whalen, Timothy P. (2013). Foreword to the English-Language Edition. I Corrado Pedelì & Stefano Pulga (Red.), *Conservation Practices on Archaeological Excavations* (s. VII). Los Angeles: The Getty Conservation Institute.

- Wranne, Sara. (2001). *Arkeologisk Konservering - en del av arkeologin*. (kandidatoppsats), Göteborgs Universitet, Göteborg.
- Young, Lisa. (2001). Mending the Past One Fragment at a Time. Archaeological Conservation as a Scholarly Resource. *Cultural Resource Management - Conservation and Archaeology. Case Studies in Collaboration*, 24(6).
- Yrkesbeskrivelse - Arkeolog. (2017). *Utdanning.no*. Lastet ned fra <https://utdanning.no/yrker/beskrivelse/arkeolog> [15.01.2018]
- Yrkesbeskrivelse - Konservator. (2017). *Utdanning.no*. Lastet ned fra <https://utdanning.no/yrker/beskrivelse/konservator> [05.01.2018]
- Zak, Jackie. (2004). Shared Endeavours Across Disciplinary Boundaries: Exploring Collaboration Between Archaeologists and Conservators. I Ian Hodder (Red.), *ÇATALHÖYÜK 2004 ARCHIVE REPORT: Çatalhöyük Research Project*.
- Zak, Jacqueline Irene. (2008). *Boundaries and Trading Zones Between Conservation and Archaeological Practice*. (PhD), University College London, London.

Vedlegg

Vedlegg 1

Godkjenning fra Norsk Senter for Datainnsamling

Douwtje Lieuwkje van der Meulen
Institutt for arkeologi, konservering og historie Universitetet i Oslo
Postboks 1008 Blindern
0315 OSLO

Vår dato: 09.06.2017

Vår ref: 54364 / 3 / AGH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 08.05.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

54364	<i>På hvilken måte vil samarbeidet mellom konservator og arkeolog påvirke bevaringen av funnmateriale (gjenstandene)</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Douwtje Lieuwkje van der Meulen</i>
<i>Student</i>	<i>Sigrid Vinje-Christensen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.01.2019, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Agnete Hessevik

Kontaktperson: Agnete Hessevik tlf: 55 58 27 97

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfagres gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Vedlegg 2

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet *”Samarbeid mellom konservator og arkeolog”*

Bakgrunn og formål

Mitt navn er Sigrid Vinje-Christensen og jeg er mastergradsstudent i gjenstandskonservering ved Universitet i Oslo, institutt for arkeologi, konservering og historie. I forbindelse med min masteroppgave ønsker jeg å gjennomføre en studie hvor formålet er å kartlegge hvordan fordelingen av arbeidsoppgaver og ansvar fungerer i en utgravingsprosess der både konservator og arkeolog er tilstede – og på hvilke måter samarbeidet påvirker bevaringen av funnmaterialet.

Utvalget rekrutteres fra institusjoner over hele landet, og inkluderer arkeologer som ved én eller flere anledninger har samarbeidet med konservatorer, og konservatorer som ved én eller flere anledninger har samarbeidet med arkeologer.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Studien baserer seg på datainnsamling i form av personlig intervju. Spørsmålene vil berøre de forskjellige delene av en utgravingsprosess – inkludert forarbeid, feltarbeid, og etterarbeid, og vil fokusere på situasjoner med tverrfaglig samarbeid. Det er ønskelig fra undertegnedes side å gjøre opptak av intervjuet med videokamera og/eller lydopptaker.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun jeg som har tilgang til opplysningene, og all personlig informasjon vil bli lagret på en kryptert minneenhet. Transkripsjonene vil bli anonymisert og koblingsnøkkelen vil bli oppbevart separat fra øvrige data. Du som deltaker vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon. Prosjektet skal etter planen avsluttes senest 20. januar 2019. Alle personopplysninger og opptak vil da anonymiseres.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Sigrid Vinje-Christensen på telefon 48 19 20 24 eller e-post sigrid.vc@gmail.com. Prosjektet er godkjent og blir veiledet av universitetslektor Douwtje L. van der Meulen, telefon 22 85 93 37, e-post d.l.v.d.meulen@iakh.uio.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS, og ble godkjent 09. juni 2017.

Vennlig hilsen
Sigrid Vinje-Christensen

Oslo, 15.09.17

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3

INTERVJUGUIDE

Spørsmål til arkeologer:

Hvor lenge har du jobbet som arkeolog?

Hvordan er utgravingene organisert der du vanligvis jobber?

I hvilke deler av den arkeologiske prosessen er det vanligst å kontakte konservator?

Er kontakten deretter tilfeldig, eller kontinuerlig?

Hva er oftest målet med samarbeid med konservator, og blir det nådd?

Hvordan opplever du å samarbeide med konservatorer?

Er det noen situasjoner som oftere fører til konflikter? Hva tror du dette kan skyldes?

Hvordan er vanligvis praksisen for funnhåndtering, og hvordan er arbeid og ansvar fordelt dersom en konservator er tilstede?

Er teori om funnhåndtering inkludert i grunnutdannelsen?

Dersom det er en funnansvarlig, er dette samme person gjennom hele prosessen?

I hvilke tilfeller kan det være fordelaktig med konservator i felt?

Hvilke forventninger har du til konservator i felt?

Hvordan kan konservatorer bidra på best mulig måte til den arkeologiske prosessen?

Finnes det faktorer som påvirker mulighetene til bedre samarbeid?

Hvordan opplever du kommunikasjonen med konservatorene? Føler du at du får frem ønsker og anbefalinger?

Tror du at samarbeidet mellom arkeologer og konservatorer påvirker bevaringen av funnmaterialet? Hvordan kan dette eventuelt forbedres?

Er det noe du ønsker å legge til?

Spørsmål til konservatorer:

Hvor lenge har du jobbet som konservator?

Samarbeider du ofte med arkeologer?

I hvilke deler av den arkeologiske prosessen er det vanligst at du blir kontaktet?

Er kontakten med arkeologene tilfeldig eller kontinuerlig?

Hva er målet med samarbeidet, og blir det nådd?

Hvordan opplever du stort sett samarbeidet med arkeologene?

Er det noen situasjoner som oftere fører til konflikter? Hva tror du dette kan skyldes?

Hvordan er arbeidsfordelingen mellom deg og arkeologene? Er du tilfreds med dette?

Hvordan er ansvarsfordelingen i forhold til funnene?

Hvordan har praksis for funnhåndtering vært i de tilfellene du har deltatt?

Hvordan føler du det er å kommunisere med arkeologene? Får du frem dine ønsker, og anbefalinger?

Skulle du ønske at du var mer inkludert i den arkeologiske prosessen? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hva føler du at du som konservator kan bidra med på en utgraving?

Hvor stor grad tror du samarbeidet med arkeologene har på bevaringen av funnmaterialet? På hvilken måte?

Er det noe du ønsker å legge til?

Vedlegg 4

Eksempler på transkribering:

S Vet du om noen faktorer som kan påvirke muligheten til godt samarbeid?

A4 Tradisjonelt har det vært veldig personavhengig og tilfeldig. Men faget generelt har gjennomgått en profesjonalisering. Det gjelder også konservering de siste årene. Det har blitt litt mer systematisk. Her kommer også inn det med at vi har mye midlertidig ansettelser. F.eks. opparbeider noen arkeologer seg litt konserveringsfaglig kunnskap, men så forsvinner de ut igjen. Det er lite kunnskapsoverføring. På arkeologi er det stort sett midlertidige ansettelser, kun et fåtall er fast ansatt. Det kan være det som har ført til at det har vært litt rotete til tider.

S Har du noen teori om hvorfor den terskelen for å ringe kan være litt høy?

K4 Det er flere faktorer der. Det kan være avstand. Hvis utgravingen er langt unna så kan det virke unødvendig for oss å komme hele veien ut dit, og i tillegg må de vente på at vi har muligheten til det. Det tror jeg de kan tenke. Ellers har de alt utstyret der ute, og de har instruksjer på det, så det skulle kunne la seg gjøre uten hjelp fra oss. Men noen spesiell grunn kan jeg ikke komme på. Det kan være at det enklere å bare gjøre det selv. Det kommer an på problemstillingen deres da.

S Når i prosessen ble dere tilkalt?

K3 Det er sånn midt i prosessen. Underveis. Når de har gravd ut, og de vet hva det er, så tilkaller de oss. Det er vanlig prosedyre at konservatorene blir med ut i felten når noe skal tas opp. Arkeologene får også undervisning i feltkonservering på studiet, så noe kan de gjøre selv. En god del gjør de selv. Men ved litt spesielle ting, da blir vi hentet inn.

S Hvordan opplever dere å samarbeide med konservatorene?

A6 Det er lærerikt, man deler erfaringer på begge sider. Det er viktig for feltarkeologene å få erfaring og kunnskap om hvordan materialet skal behandles, slik at man kanskje kan spare tid, stress og krefter senere, men også bevare funnet på best mulig måte. På samme måte får de som er inne på laben oppleve hvordan feltarkeologien fungerer, og kan kanskje ta høyde for tidspress og slike ting som man ikke vet helt når eller om kommer. Vi har mye å lære av hverandre.